

IRAK TÜRKLER D L ÇALI MALARI B BL YOGRAFYASI

Önder SAATÇ *

ÖZET

Bu makalede Irak Türklerinin, dili, tarihi, ya adıkları co rafi alan, yakın geçmi te varlıklarını sürdürmede ve kültürlerini ya atmada kar ıla tıkları sıkıntılar hakkında kısaca bilgi verilmi ; ayrıca bu Türk toplulu unun dil kullanımı ve a ızları ile ilgili yazılmı pek çok kitap, inceleme, makale, lisans, yüksek lisans ve doktora tezleri, çe itli sözlükler, antolojiler, vb. akademik çalı maların bir bibliyografyası sunulmu tur. Bibliyografyada yer alan bazı çalı malar sınıflandırılarak bunlara dikkat çekilmi , kısa bir ele tiri süzgecinden geçirilerek bunların, Türkoloji sahasına katkıları üzerinde durulmu tur.

Anahtar Kelimeler: Türk, Türkmen, Kerkük, Irak, Bibliyografya.

THE BIBLIOGRAPHY OF IRAQIAN TURK'S LANGUGE STUDIES

ABSTRACT

In this study a brief information was given about Iraçian Turks, also a bibliography of academic studies were presented about the book,article,thesis,,dictionary etc.which were written about the language of this Turkish community,language usage,statement existence and dialect. Some studies in this bibliography were pointed out by classifying them and urged on their contribution to the field.

Keywords: Turk, Turkman, Kerkuk, Iraq, Bibliography.

G R

Bugün için nüfusları üç milyon tahmin edilen Irak Türkleri bin yıla yakın bir zamandan beri bu toprakları vatan tutmu lardır. Türkler bu ülkeye ilkin Emeviler döneminde, Emevi ordusunun askerleri olarak gelmi lerdir (H. 54-M. 674).¹ Ancak, Hicret'in 12. yılında dahi bu bölgede Türklerin varlı ından söz eden bazı belgeler de vardır.²

Irak Türklerinin büyük bir kısmı O uz boylarındandır ve Irak'ın kuzeybatısındaki Telafer'den ba layarak güneydo usundaki Mendeli'ye kadar bir erit hâlinde uzanan bir alanda yerle mi lerdir.³ Türklerin Irak'taki en büyük ehri ise Kerkük'tür. Kerkük bu yönüyle Irak'taki Türk varlı ını temsil eden sembol bir ehirdir.⁴ Irak'taki di er Türk yerle im bölgelerinden bazıları da Tuzhurmatı, Telâfer, Hanekin, Altunköprü, Kifri ve Erbil'dir.

* Okt., Süleyman Demirel Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, Isparta - TÜRK YE, E-posta: kerkuklu7@hotmail.com.

¹ Suphi Saatçi, **Tarihten Günümüze Irak Türkmenleri**, Ötüken Yayınları, stanbul 2003, s. 20.

² Cengiz Ero lu, "Irak Türklerinin Kökeni", **Karda ık**, S: 43 (Temmuz-Eylül 2009), s. 30.

³ Nevzat Özkan, **Türk Dilinin Yurtları**, Akça Yayınları, Ankara 2007, s. 72.

⁴ Kerkük'ün tarih, kültür ve folklor de erleri hakkında daha geni bilgi için bkz. Mahir Nakip, **Kerkük'ün Kimli i**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2007; Suphi Saatçi, **Kent Dokusu ve Geleneksel Evleriyle Kerkük**, Kerkük Vakfı Yayınları, stanbul 2007; akir Sabir Zabit, **Kerkük'te çtimai Hayat (Folklor)**, Zaman Matbaası, Ba dat 1964.

Bu Türk topluluğunun gerek sözlü gerek yazılı kültürü çok zengindir.⁵ Yörede, günlük hayatta Azerbaycan Türkçesi aızları kullanılmasına rağmen yazı dili verimleri Türkiye Türkçesiyledir.⁶ Bu bölgenin Türkleri “Türkmen”⁷ adıyla anılır. Bu adlandırma, bilhassa 1958’den sonra, Irak’taki ihtilal hükümetince, “Türk” ve “Türkmen” kavramlarını birbirinden ayırmak; böylece bölgenin Türklü ünü inkâr etmek ve bu kitlenin Türkiye’yle olan tarihî, kültürel bağlarını koparmak için, siyasi açıdan öne çıkarılarak istismar edilmiştir.⁸ Bununla beraber, Irak Türklü ü “Türkmen” adını bugün de kullanmaya devam etmektedir. Listemizde sunduğumuz birçok akademik yayında da “Türkmen” veya “Irak Türkmenleri” terimi kullanılmıştır. Bizce, Türk folklorunda da yeri olan “Türkmen” teriminin çağrışımlı toplumda daha etkilidir. Bununla birlikte, “Irak Türkleri” terimi tarihî arka planı daha iyi karıştırmaktadır.

Irak Türkleri Osmanlı devletinin hâkimiyetinde iken diğer Müslüman unsurlarla aynı statüye sahip olmuştur. Ancak, I. Dünya Savaşı sonrasında, Osmanlı imparatorluğunun parçalanması sürecinde kurulan Irak Krallığı vatandaşları olunca dil ve kültürlerinin ya atılmasında büyük sıkıntılarla karşılaşmışlardır. Çeşitli ırkçı politikalarla asimile edilmek istenen, türlü baskılara maruz kalan, hatta birçok kere katliamlarla varlığını silinmek istenen Irak Türklerinin kültür bakımından en büyük sorunu kendini var eden dilini ya atma sorunudur. Bugün Irak’ta, Anayasa’nın diğer etnik topluluklara da verdiği haklar çerçevesinde, Türk bölgelerinde, Latin harfleriyle Türkçe eğitim yapılabilmesi ise bu kitlenin millî varlığını sürdürebilmesi için önemli bir kazanımdır.⁹ Bununla birlikte, Irak Türklerinin dil, edebiyat, folklor ve diğer kültür varlıklarının daha başka çalışmalarla da ortaya çıkarılması, incelenmesi ve değerlendirilmesi gereklidir. Biz bu yazımızda, Türk dilinin bu yöredeki varlığını ve zenginliklerini ortaya koyan dil çalışmalarının bir bibliyografyasını çıkarmaya çalıştık. Bu çalışmanın Irak Türklü ü alanında çalışmalara kılavuzluk edeceğine ümit ediyoruz. Bibliyografyamızda yer alan eserleri bir liste hâlinde sunmadan önce Irak Türklü ü hakkında yazılmış dil literatürünü bazı yönleriyle ele alınarak sınıflandıracak ve yer yer açıklayıcı bilgiler sunmaya çalışacağız.

Bibliyografyamızda pek çok kitap, tez, makale, tebliğ (bildiri), tanıtım yazısı, metin yayını, vb. çalışmaların künyeleri yer almaktadır. Biz bu yazıda, yalnızca, Irak Türkleri hakkında yazılan dil yazılarını bir araya getirmeye çalıştık. Yoksa Irak Türkleriyle ilgili, tarih, edebiyat, kültür ve folklor alanlarında birçok eser de yayınlanmış ve bunlar okuyucusuna ulaşmıştır. Nitekim T.C. Kültür Bakanlığı’nca yayınlanmış olan *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*’nin Irak Türklerinin edebiyat ve dil ürünlerine ayrılmış 6. cildinin sonunda, Suphi Saatçi’nin hazırladığı *Kitabiyat* başlıklı altında, gerek dil gerek edebiyat ve folklor çalışmalarının künyelerini içine alan geniş bir bibliyografya verilmiştir.¹⁰ Bununla beraber, çeşitli bibliyografya çalışmalarında da Irak Türkmenleriyle ilgili, bilhassa ağız çalışmalarının künyesine ulaşılabilmektedir. Bunlardan birisi listemizde de yer alan, Tuncer Gülensoy ile Ercan Alkaya’nın birlikte düzenledikleri *Türkiye Türkçesi Aızları Bibliyografyası* adını taşıyan eserdir. Kitabın 147-151. sayfalarında Irak

⁵ Suphi Saatçi, “Irak (Kerkük) Türk Edebiyatı”, *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi* (6. Cilt), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997, s. 153-485.

⁶ A. Bican Ercilasun, “Irak Türkleri Dil ve Edebiyatı”, *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler*, Akça Yayınları, Ankara 1993, s. 113-115.

⁷ Yerli aızlarda “Türkman” şeklinde telaffuz edilir.

⁸ Erat Hüzmüzlü, *(Türkmenler ve Irak Vatanı)*, Kerkük Vakfı Yayınları, İstanbul 2003, s. 16; Ümit Ertuğrul, *Irak Türkleri ve Türkiye*, Kerkük Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, s. 145.

⁹ İbrahim Anwar, “Irak’ta Türkçe Eğitiminin Dünü ve Bugünü”, *Kardaşlık*, S: 53 (Ocak-Mart 2012), s. 22-26; Önder Saatçi, “Irak Türkmen Eğitiminin Kronolojisi”, *Kardaşlık*, S: 54 (Nisan-Haziran 2012), s. 16-18.

¹⁰ Suphi Saatçi, “Kitabiyat”, *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 6. Cilt, Ankara 1997, s. 481-485.

Türkleriyle ilgili dil, kültür ve edebiyat konularına ait 63 eserin künyesi verilmiştir. Diğeri ise, Kayahan Erimer'in, *Anadolu ve Rumeli Aızları Üzerinde Bir Bibliyografya Denemesi*'dir. 1970 yılında hazırlanmış bu bibliyografyada Irak Türkleriyle ilgili sadece sekiz yayının künyesi bulunmaktadır.

Irak Türkleri hakkında a a da sundu umuz listede pek çok kitap künyesi görülecektir. Bunların birçoğ u dil bilgisi ve metin yayını içermektedir. Bunlardan, Bendero lu'nun *Irak Türkmen Dili (Dil Bilgisi ve Kar ıla turma)*, H. Kemal Bayatlı'nın *Irak Türkmen Türkçesi*, Pa ayev'in *Kerkük Dialektinin Fonetikası* Kerkük yöresinin ba lıca dil bilgisi kaynaklarıdır. Kemal Bayatlı'nın eserinin ba langıcında Irak Türkmen a ızlarından derlenmiş pek çok metin bulmak da mümkündür. Bu metinlerin transkripsiyonu da oldukça iyi ve ara tırmacılar için kullanıma elverişlidir. Ancak Mehmet Kara bu eserdeki metinlerin birçoğ unun manzum olmasının, bazı dil özelliklerinin ortaya çıkmasını engelledi i görü mdedir.¹¹ Öte taraftan, halk edebiyatı metinlerinin bir arada görülmesi bakımından gerek Pa ayev'in gerek Ata Terziba ı'nın eserleri ara tırmacılar için çok sayıda ürün barındırmaktadır. Ata Terziba ı'nın *Kerkük Hoyratları ve Manileri, Kerkük Eskiler Sözü, Kerkük Havaları, Arzu Kamber (Kerkük A zı)*; Pa ayev'in de *Irak Türkmen Folkloru, Kerkük Mahnıları, Kerkük Tapmacaları* ve daha listemizde yer alan pek çok eseri bu yörenin halk edebiyatı verimlerini barındırır. Ancak gerek 2390 hoyrat metni barındıran Kerkük Hoyratları ve Manileri'ndeki gerek Irak Türkmen Folkloru'ndaki halk edebiyatı ürünlerinin transkripsiyonu yeterli de ildir. Buna kar ılıklı Ata Terziba ı'nın Kerkük'ten derledi i Arzu Kamber Matalı'nı, Sadettin Buluç, *Kerkük A zına Göre Arzu ile Kamber Masalı* makalesinde, titiz bir transkripsiyonla kaydederek ara tırmacıların kullanımına sunmu tur. Halk edebiyatı derlemelerinde transkripsiyona azami ölçüde dikkat edilmesi dil çalı malarını da destekleyecektir. Bu arada, Suphi Saatçi'nin kaleme almı oldu u ve içinde pek çok masal, bilmece, a ırtmaca, dua, beddua, ninni, vb. halk edebiyatı ürünlerini barındıran *Kerkük Çocuk Folkloru* da kısmen ve diğ erlerine göre daha dikkatli bir ekilde transkribe edilmiş metinlere sahip olması bakımından bu hususta sayılabilecek önemli bir kaynaktır. Bunların yanında, akir Sabır Zabit'in *Kerkük'te çitmai Hayat (Folklor)* eseri de pek çok insan adı, yemek adı, çiçek adı, masal, bilmece, atasözleri, deyim, beddua ve tekerleme barındırır. Fakat, gerek kitabın hazırlanmışındaki da mıklık gerek metinlerin Arap harfli olmasından, bu eser ara tırmacılar için elverişli de ildir. Ancak tarihî ve kültürel değ eri vardır. Bu eserin içindeki folklor ve dil unsurlarının ayrı ayrı ele alınarak i lenmesi gereklidir.

Irak Türklerinin dili, kültürü ve edebiyatı hakkında bazı kaynak eserlerde de çe itli bilgiler yer almaktadır. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*'ndeki "Kerkük" maddesi ve Irak Türkleriyle ilgili diğ er maddeler¹² Suphi Saatçi'ye aittir. *Türkiye Dı ındaki Türk Edebiyatları Antolojisi'nde (6. cilt)* Irak Türklerinin sözlü ve yazılı edebiyatı ile dil meselelerine ait konuları da Suphi Saatçi kaleme almı tir. *Türk Dünyası El Kitabı*'nda ise Necmettin Esin'in ve Ziyat Akkoyunlu'nun makaleleri Irak Türklerinin dil, kültür ve edebiyatlarına dair toplu bilgiler içerir. Ayrıca, yine Suphi Saatçi'nin, önce 1997'de, sonra geni leterek 2008'de yayınladı ı *Kerkük Güldestesi* de bazı hoyrat ve mani metinlerine ula mak için kullanılabilir bir antolojidir. Ancak bu eserde yer alan metinlerin transkripsiyonu yetersizdir. Eser bu hâliyle daha ziyade edebiyat çalı malarına elverişlidir.

Irak Türkleriyle ilgili kitap niteliğindeki diğ er eserler ise sözlüklerdir. Kerkük a zının ba lıca iki sözlü ü bulunmaktadır. Bunlardan biri Habib Hürmüzlü tarafından düzenlenmiş olan *Kerkük Türkçesi Sözlü ü*'dür. 2003 yılındaki ilk baskısından sonra, 2013'te, *Irak Türkmen Türkçesi Sözlü ü* adıyla eserin geni letilmiş ikinci baskısı yapılmı tir. Diğ er bir sözlükse Ata

¹¹ Mehmet Kara, "Hidayet Kemal Bayatlı, *Irak Türkmen Türkçesi*, Türk Dil Kurumu Yay.: 664, Ankara 1996", *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, Güz-1998, S: 6, s. 934.

¹² Bk. bibliyografya.

Terziba ı'nın, birinci ve ikinci ciltlerini çıkardı ı, henüz tamamlanmamı **Kerkük A zı Türkmanca Sözlük**'tür. Terziba ı'nın sözlü ü Arap harfleriyle düzenlenmektedir. Her bir maddenin tanımlandırılmasında da birçok halk edebiyatı ürünü (atasözü, deyim, mani, hoyrat, vb.) kullanılmı tır.¹³ Habib Hürmüzlü'nün sözlü ü ise yeni harflerle ve madde ba larının tespitinde Türkiye Türkçesi alfabe sırası esas alınmı tır; ancak Kerkük a zında, ba ta ayın (è -), gayın (-), ha (-) ve Hı (X-) sesleriyle telaffuz edilen kelimeler sözlükte ayrı birer bölüm hâlinde verilmi tir. Eserde maddelerin kaydedilmesinde oldukça dikkatli bir transkripsiyon kullanılmı tır. Sözlü ün giri kısmında Kerkük a zıyla ilgili bir dil bilgisi bölümü de yer almaktadır. Eser Kerkük a zının bütün kelimelerini içermese de ara tırmacılar için çok önemli ve kullanı lı bir kaynaktır. Bunların yanında, bir TDK yayını olan ve Kerkük a zından 1230 kelimenin yer aldı ı **Türkiye'de Halk A zından Derleme Sözlü ü** de bu alanda çalı anlara iyi bir kaynaktır.

Irak Türklerinin deyim ve atasözü hazinesi de birkaç sözlükte kayıt altına alınmı durumdadır. Irak Türkleri arasında bu alandaki ilk ürün Hicri Dede'nin 1928'de yayınlamı oldu u Yedigâr-ı Hicri kitabındaki **Durub-ı Emsal** ba lı mı ta ıyan iirdir.¹⁴ Bir sözlük niteli indeki yayınların en önemlileri ise akir Sabır Zabit'in **Kerkük'te Hayat-ı çtımâiyye-Folklor (Irak Türkmenleri A zında Atalarsözü)**(1961), Ata Terziba ı'nın **Kerkük Eskiler Sözü** (1962), emsettin Türkmeno lu'nun **Büyük Varlı umuz Atasözleri ve Deyimlerimiz** (2004) ve Faruk Faik Köprülü'nün **Hikâyeli Halk Meselleri** (2006) gibi eserlerdir. Ancak, Türkiye'deki okuyuculara en çok ula an bu alandaki çalı ma hsan Vasfi'nin, **Irak Türklerinde Deyimler ve Atasözleri** adını ta ıyan eseridir. İkin 1985'te basılan bu sözlük Kerkük Vakfınca geni letilerek 2001 yılında yeniden basılmı tır. Sözlü ün ilk bölümünde deyimler ikinci bölümünde ise atasözleri yer almaktadır. Eserde, deyim ve atasözlerinin kar ılıklarından ba ka bazı deyimlerin olu um hikâyelerine de yer verilmektedir. Ancak eser, bilhassa deyim bölümünde bazı kusurlardan da arındırılmı de ildir. Mesela, “avrat-ki i, bakkal çakkal” gibi tekrar grupları, “Allah versin, Allah saklasın” gibi kalıp sözler veya “aslana zı”¹⁵ (çiçek) gibi birle ik kelimeler de madde ba lı yapılarak deyim varlı ı, farkına varmaksızın iirilmi tir. Buna kar ılık, Kerkük a zında sıkça kullanılan ve kalıpla mı birle ik fiil yapısında olan **arvad almak** “erke in evlenmesi”, **a aç yemek**“sopa yemek”, **dilin almak** “a zını aramak”, **dombalakuç olmak** “tepetaklak dü mek” gibi pek çok deyim sözlü e alınmamı tır. Bizce, Irak Türkleriyle ilgili bütün atasözü ve deyim birikimi, en azından kaydedildi i hâliyle, dil biliminin esaslarına ve ara tırma metotlarına göre yeniden ele alınmalı ve bu bölgenin gerçek deyim ve atasözü hazinesi ortaya konmalıdır. Ayrıca, zaman içinde konu ma dilinde olu an birçok deyim de derlenerek yeni bir sözlükte kaydedilmesi gereklidir. Zira günümüzde Türkiye Türkçesinde dahi yüzlerce deyim henüz sözlüklere kaydedilmedi i rahatlıkla söylenebilirken Irak Türkleri arasında da yeni kalıpla maların dikkatle incelenmesi ve de erlendirilmesi lazımdır.

Irak Türklerinin söz varlı ında yer adları da önemli bir yer tutar. Irak'ta bilhassa Ba's yönetimi döneminde (1968-2003) Türk yerle im yerlerinin tarihî ve folklorik adları ırkçı gayelerle de i tirilmı tır. Bu durum Irak Türklerinde yer adları konusunda fevkalade bir duyarlılık geli tirmi tir. Bu alandaki en önemli eser Necat Kevsero lu'nun **Irak'ta Türkçe Yer Adları Kılavuzu**'dur. Bunun yanında Irak Türklerinde çok zengin bir kalıp söz hazinesi vardır. Bunları da M. Mehdi Bayat **Irak Türkmenlerinde Kalıpla mı Sözler** makalesinde, Aydın Kerkük de **Kerkük'ten Derlenmi Dilek Sözleri** yazısında okuyucularının istifadesine sunmu lardır.¹⁶ Çoban

¹³ Suphi Saatçi, “Terziba ı'nın Yeni Hazinesi Kerkük A zı Türkmanca Sözlük”, Türkmen Da arcı ı, **Karda lık**, S: 54 (Nisan-Haziran 2012), s. 34-36.

¹⁴ <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/12/843/10664.pdf>

¹⁵ Sözlükte ayrı yazılmı tır.

¹⁶ <http://ondersaatci.blogcu.com/irak-turkmenlerinde-kaliplasmis-sozler/5841905>

Hıdır Haydar ise Kerkük a zındaki birle ik kelimeleri derleyerek *Irak-Türkmen A ızlarında Birle ik Kelimeler* makalesinde bu zengin hazineyi kayıt altına almı tır. Haydar'ın¹⁷, Uluslar Arası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni'nde (2008) sundu u *Kerkük Türkçesinin Söz Varlı ı* bildirisini de bu alandaki di er bir çalı masıdır. Tarafımızdan kaleme alınan *Özbekistan'dan Kerkük'e Akrabalık ve Hitap Kelimelerimiz* makalesinde de Kerkük a zındaki bir kısım söz varlı ı Özbek Türkçesiyle kar ıla tırılarak bir yandan Irak Türkleriyle Özbek Türklerinin söz varlı ının benzerlikleri vurgulanırken di er yandan Türk dilinin, Kerkük a zında ya ayan zenginlikleri ve çe itlili i ortaya konmaya çalı ılmıştır. Bu eserler de a a ıdaki bibliyografya listemizde yer almaktadır.

Irak'ın Türkmen yerle im bölgelerinin a ız özellikleri bugüne kadar birçok mezuniyet, yüksek lisans ve doktora tezine konu olmu tur. Doktora tezlerinin ilk üçü 1979 yılına aittir. stanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde sunulan bu tezlerin sahipleri Hidayet Kemal Bayatlı, Çoban Hıdır Haydar ve Hüseyin ahbaz Hassan'dır. Bu tezlerden Hidayet Kemal Bayatlı'ya ait olanı 1996'da Türk Dil Kurumu tarafından *Irak Türkmen Türkçesi* adıyla yayınlanarak ara tırıcıların istifadesine sunulmu tur. Listemizde bunların dı ında kalan çalı malar da alfabetik sıraya göre gösterilmi tir. Gerek Kerkük a zı gerek Irak'taki di er Türkmen a ızları birçok makale ve bildiriye de konu olmu tur. Bu alanda çı ır açan Sadettin Buluç'tur. Onun, *Kerkük Hoyrat ve Manilerinde Ba lıca A ız Özellikleri, Tellâfer Türkçesi Üzerine, Irak'ta Hanekin Türk A zı Üzerine* makaleleri bu bölgenin a ızlarına dikkat çeken ilk ürünlerdir. Günümüz Türkologlarından Suzan Tokatlı'nın *Irak Türkmen Türkçesinde Ki'si Dü mü Birle ik Cümleler* ve *Irak Türkmen Türkçesinde Bazı Zarf-Fiil Eklerinin lev ve Kullanım Özellikleri ile Zarf-Fiil Görevindeki Yapılar* makaleleriyle F. Sibel Bayraktar'ın *Irak Türkmen Türkçesinde Uzun Ünlüler makalesi ve yine Bayraktar'ın Elazı -Harput Hoyratlarının Kerkük Hoyratlarıyla Kar ıla tırılması ile Irak Türkmen Türkçesinde Ba lıca Edatları* ba lıklarının ta ıyan bildirimleri bu alanın dikkat çeken eserleridir. Bu ve benzeri çalı maların künyeleri de a a ıda sundu umuz künyeler arasında yerini almı tır.

Osmanlı sonrasında Irak Türklerinin en önemli sorunlarından biri dil kullanımı ve alfabe meselesidir. Irak Türklerinin de Osmanlı sonrasında Latin alfabesine geçmesi Irak hükümetlerince engellenmi , hatta Türkçe, yalnızca günlük hayata hasredilmek istenmi tir. Irak Türklü ünün dil, edebiyat ve kültür de erlerinin ara tırılmasında öncü bir isim olan Ata Terziba ı'nın 1961'de Ba dat'ta çıkmaya ba layan Karda lık (ء) dergisinde yayınlamı oldu u *Yazı Dili Konu ma Dili, Irak Türkleri ve Dil Öze tirmesi* ve Dil kullanımındaki hataları ortaya koydu u seri hâlindeki *Dil Sürgmeleri* yazıları dikkat çekici ve çok de erli ürünlerdir.¹⁸ Yukarıda sözünü etti imiz Karda lık dergisi sayfaları Irak Türkleri arasında bazı imla tartı malarına da zemin olu turmu tur.¹⁹ Nitekim Ata Terziba ı'nın *Sa ır Kef ile Elifba Kitabı ve Tavsiyelerimiz* yazılarına kar ı zeddin Abdi Bayatlı'nın *Eski Yazıda mlâ Güçlü ü* ba lı ını ta ıyan makalesi ve brahim Dakuklu'nun (مشاكلها- اسبابها - علاجها) اللغة التركمانية (*Türkmen Dili, Problemleri-Sebepleri-Çözüm Yolları*) yazısı imla meselesini ele alan di er bir yazıdır. Bunların yanında, Habib Hürmüzlü'nün, stanbul'daki Kerkük Vakfınca yayınlanan Karda lık dergisinde kaleme aldı ı *Irak Türkmen A zı ve Yazılı Metinlerde mlâ Sorununa Toplu Bir Bakı* makalesi de Irak Türklü ünün imla sorunlarına yönelik ba lıca ürünlerdendir. Çalı mamızın sonundaki bibliyografyada bütün bu yazıların ve her iki dergideki dil yazılarının künyelerine ula mak mümkün olacaktır.

¹⁷ Ara tırmacı, bu bilgi ölenine "Çoban Uluhan" adıyla katılmıştır.

¹⁸ Ata Terziba ı'nın dil çalı maları hakkında geni bilgi için bkz.: Önder Saatçi, Ata Terziba ı, "Irak'ta Türk Dilinin Yılmaz Bekçisi", *Karde Kalemler*, S: 78, Haziran 2013, s. 47-57.

¹⁹ Karda lık (ء) dergisinde klasik nazım taraftarı Ata Terziba ı ile serbest nazım taraftarı Salah Nevres arasında edebî tartı malar içeren yazılar da yayınlanmıştır. Bu hususta geni bilgi için bkz.: Hayder Muhammed, "Irak Türkmen Edebiyatında Serbest iir Tartı maları", *Turkish Studies*, C. 7/1 K1 2012, s. 1597-1605.

Gerek Ba dat'ta, 1961'den beri Türkmen Karda lık Oca ı tarafından yayınlanan *Karda lık* () gerek stanbul'da aynı adla Kerkük Vakfınca, 1999'dan bu yana yayınlanan *Karda lık* dergilerinde Irak Türklerine ait birçok dil ürünü (atasözü, deyim, bilmece, tekerleme, mani, hoyrat, ninni, vb.) de yayınlanmıştır. Bu iki dergi ara tirmacılar için çok verimli kaynaklardır. Ayrıca bu dergilerde Irak Türklerinin dil meselelerine dair makaleler ve tanıtma yazıları da yer almaktadır. Yazımızın sonunda verdi imiz bibliyografyada bu tür yazıların künyeleri bulunmaktadır. Ba dat'taki derginin kapa ında Türkçe "Karda lık" adının yanı sıra aynı anlama gelen Arapça () ismi de kullanılmıştır. Derginin dili ise Arapça ve Türkiye Türkçesidir. Ba dat'taki bu dergi Arap harfleriyle yayınlanırken stanbul'daki, ba tan beri Latin harfleriyledir. Ancak bu dergide de Türkçenin yanı sıra, az da olsa Arapça ve İngilizce makalelere yer verilmektedir. Bununla birlikte, Ba dat'ta yayınlanan Karda lık dergisinin bazı sayfaları 1964-1971 yılları arasında Latin harfiyle çıkarılmıştır. Derginin ilk yıllardaki sayılarında da Türkçe ö retimiyle ilgili bir kö e açılmıştır. Ancak bu yayınlar daha sonra Irak Hükümetince yasaklanmıştır. Bu arada, Ba dat'taki derginin adı 2003 yılından itibaren "Karde lik" ekinde de i tirilmiştir.²⁰ Karda lık dergisinin yanı sıra, Kerkük'te 1958-1959 yıllarında yayınlanan *Be ir* gazetesinde de çok sayıda dil ürünü (bilmece, tekerleme) yayınlanmıştır. Bunları da yazımızın sonundaki bibliyografyada görmek mümkündür.

Bugüne kadar Türkiye üniversitelerinde Irak Türkleriyle ilgili be sempozyum düzenlenmiştir ve bu faaliyetler sırasında Irak Türkleriyle ilgili pek çok bildiri sunulmuştur. Bu sempozyumlardan ilk ikisini 1987'de ve 1989'da Gazi Üniversitesi düzenlemiştir. Her ikisinin de başlı ı *Irak Türkleri Sempozyumudur*. Bir di er sempozyum ise Erciyes Üniversitesince 2008'de tertiplenmiştir olan *Uluslararası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni*'dir. Di er ikisi ise 2012 ve 2014 yıllarında Bilecik eyh Edebali Üniversitesinde gerçekleştirilen *Irak Co rafyasında Türk Varlı ı ve Kültürü Sempozyumu* ile *Tarihte ve Günümüzde Ortado u'da Türkmenler (Irak, ran, Suriye)* sempozyumlarıdır. Bu arada, 2010 yılında Erciyes Üniversitesinde düzenlenen *Uluslar Arası Türk Dilinin ve Edebiyatının Yayılma Alanları Bilgi öleni*'nde de Irak Türklerinin dili ve e itim faaliyetiyle ilgili be bildiri sunulmuştur.²¹

1987'de Gazi Üniversitesinde gerçekleştirilen *Irak Türkleri Sempozyumu Tebli leri* Gazi Üniversitesi yayınları arasında, Mahir Nakip ve Ziyad Köprülü tarafından yayınlanmıştır. Bu sempozyumda Irak Türklerinin diliyle ilgili yegâne bildiri A. Bican Ercilasun'un sundu u *Irak Türkleri Dil ve Edebiyatı*'dır. Tebli leri yayınlanmamış di er iki sempozyumda da çok de erli bildiriler sunulmuştur, Irak Türklerinin dil meseleleri bilim çevrelerinde tartışılmıştır. Bunlardan, 2008'de Erciyes Üniversitesinde düzenlenen ve yukarıda adı anılan sempozyumda Irak Türklerinin dil meselelerini ele alan bildirilerden bazıları ve bildiri sahipleri unlardır:²²

- Suphi Saatçi: **Ça da Irak Türkmen Dili ve Edebiyatının Sorunları Üzerine Gözlemler.**
- Ümit Tokatlı: **Kerkük Türkçesinin mlası Üzerine.**
- Metin Karaörs: **Türkiye Türkçesi ve Türkmen Türkçesinin Türkçe Kökenli ve Alıntı Kelimeler Konusunda Kar ıla tırılması.**
- emsettin Küzeci: **Irak Türkmenlerinde leti im Dili.**
- Hamza Zülfikar: **Irak Türkmencesinde Arkaik Kelimeler.**

²⁰ Derginin kurulu u, geli imi ve geçirdi i sayfalar hakkında geni bilgi için bkz.: Önder Saatçi, "Habib Hürmüzlü ile Karde lik'ten Karda lık'a", *Karda lık*, S: 51, Temmuz-Eylül 2011, s. 20-22.

²¹ Önder Saatçi, "Irak Türkleri Be Bildiriyle Gündemde", *Karda lık*, S: 48, Ekim-Aralık 2010, s. 34-35.

²² Sempozyumda sunulan bildirilerin tam listesine ula mak için bk: <http://www.kerkukvakfi.com/dergiicerik.asp?id=93&iid=488>

- Serkan en: **Ça da Irak Türkmen Türkçesinde Ya ayan Eski Türkçe Deyimler.**
- Nevzat Özkan: **Irak Türkmen Edebî Dilinin Tarihî Geli imi.**
- Mehmet Hazar: **Irak Türkmen Türkçesindeki kincil Uzun Ünlülerin Fonetik Durumu ve Örnek Kelimelerin Sınıflandırılması.**

2012 yılında da Bilecik eyh Edebalı Üniversitesindeki sempozyumda sunulan, Irak Türklerinin dili ve e itim meseleleri ile ilgili bildiriler ve bildiri sahipleri unlardır:²³

- Ahmet Gün en: **Irak Türkmen Türkçesinin Söz Dizimi Üzerine Bazı Tespitler.**
- Nursel Özdarendeli: **Eski O uz Türkçesinden Irak Türkmen Türkçesine Karakteristik Ses Özellikleri.**
- O uzhan Durmu : **Irak Türkmen Türkçesinin Morfolojisi Üzerine Notlar.**
- F. Sibel Bayraktar: **Irak Türkmen Türkçesinde Ba lama Edatları.**
- Bülent Hünerli: **Kerkük Türkmen Türkçesinde Eskicil Bitki Adları Üzerine.**
- Önder Saatçi: **Dünden Bugüne Irak Türkmenlerinin Ana Diliyle E itim Meselesi.**
- Özlem uataman: **Kerkük Hoyrat ve Manilerinde Kerkük.**

Irak Türklerinin Osmanlı hâkimiyeti sonrasında en önemli sorunlarından biri de e itimde Türkçenin kullanılamamasıdır. Irak Türklerinin bu alanda kar ıla tıkları sorunlar ve bunlara yönelik çözüm yolları da zaman zaman yazarların gündemine oturmu tur. Bu hususta, tarafımızdan yazılan *Irak Türkmen E itiminin Kronolojisi* Irak Türklerinin e itim meselelerini tarihî derinlik içinde veren bir yazıdır. Irak Co rafyasında Türk Varlı ı ve Kültürü Sempozyumu'nda sundu umuz ve yukarıda anılan bildirimizde ise Irak'taki yönetim de i ikliklerinin ve dünya siyasetindeki geli melerin Irak Türklerinin e itim hayatını nasıl etkiledi i üzerinde durulmu ve 2003 sonrasında Irak Türklerine, Irak Anayasası ile tanınmı Türkçeyle e itim alma hakkının kullanımı sırasında kar ıla ılan zorluklar ve sıkıntılar anlatılmı tır. smet Abdülmecit Bekir ise (المواثيق الدولية والدساتير والقوانين العراقية) *(Milletler Arası Belgeler ile Irak Anayasaları ve Kanunları I ı nda Irak'ta Türkmenlerin Ana Diliyle E itim Alma Hakkı)* yazısında Irak Türklerinin Türkçeyle e itim alma hakkının hangi hukuki temellere dayandı nı izah eder. brahim Anwar'ın kaleme aldı ı *Irak'ta Türkçe E itiminin Dünü ve Bugünü* makalesi de bu konuda yazılmı önemli ve aydınlatıcı bir yazıdır. Bu eserlerin künyelerine de bibliyografyamızdan ula ılabilir.

Irak Türkleriyle ilgili akademik yayınlara ula mak için ba vurulabilecek kaynakların bir kısmı da TDK'nin süreli yayınlarıdır. Bilhassa, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*²⁴, *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*²⁵ ve *Türk Dili Ara tırmaları Yıllı ı Belleten* dergilerinde Irak Türkleriyle ilgili pek çok makaleye ve tanıtma yazısına ula ılabilir. Mesela, Habib Hürmüzlü'nün yayınlamı oldu u *Kerkük Türkçesi Sözlü ü* üzerine iki tanıtma yazısından birini Mustafa Argun ah Türk Dili'nde di erini Murat Küçük Türk Dünyası'nda yayınlamı tır. H. Kemal Bayatlı'nın kaleme aldı ı *Irak Türkmen Türkçesi* de Mehmet Kara'nın kalemıyla Türk Dünyası'nda, F. Sibel Bayraktar'ın yazısıyla da Türk Dili'nde okuyucuların dikkatlerine sunulmu tur. Ayrıca, Vehbi Cem A kun Büyük Hafız Molla Mehmet o lu Sabir'in *Kerkük Hoyratları*'nı, Mustafa Canpolat,

²³ Sempozyumda sunulan bildirilerin tam listesi için bkz.: <http://www.bilecik.edu.tr/Dosya/Duyuru/320/DosyaEki/brosur.pdf>.

²⁴ Yazıda bundan sonra "Türk Dili" diye anılacaktır.

²⁵ Yazıda bundan sonra "Türk Dünyası" diye anılacaktır.

Abdüllatif Bendero lu'nun *Irak Türkmen Dili*'ni, Mustafa Argun ah da Gazanfer Pa ayev'in *Kerkük Dialektinin Fonetikası*'nı Türk Dili dergisinin sayfalarında tanıtmı ve de erlendirmi lerdir. Bu arada, Türk Dili dergisinin Mart 2003 sayısında, Irak Türkmen Kültürü dosyası içinde Irak Türklerinin dil, kültür ve edebiyatına dair birçok yazıya yer verilmi tir. Türk Dil Kurumu, yayınladı ı dergilerdeki yazıları internet ortamında da okuyucusuyla payla maktadır. *TDK Süreli Yayınlar Veri Tabanı*'nda Irak Türkleriyle ilgili bütün yazılara ula mak mümkündür.²⁶

Irak Türkleriyle ilgili yayınların tanıtıldı ı bir ba ka dergi de Türk Kültürünü Ara tırma Enstitüsü tarafından yayınlanan *Türk Kültürü*'dür. Ata Terziba ı'nın derleyerek kitapla tırdı ı *Arzı Kamber Matalı* ve akir Sabır Zabıt'in *Kerkük'te çtimai Hayat (Folklor)* kitabı bu dergide ükrü Elçin'in kaleminden okuyuculara ve ara tırmacılar a tanıtılmı tir. Gazanfer Pa ayev'in düzenledi i *Kerkük Folkloru Antolojyası* da sa Özkan tarafından, aynı dergide tanıtılmı ve de erlendirilmi tir.

Son yıllarda yayına giren dergilerden biri olan *Turkish Studies*'de de Irak Türklerinin dil meselelerine dair yazılar yayınlanmı tir. Bunlardan en önemlileri Nevzat Özkan'ın *Irak Türk Edebî Dilinin Tarihî Geli imi* ve Mehmet Hazar 'ın *Irak Türkmenlerinin Dünü ve Türkçesi* makaleleridir.

Hazırlamı oldu umuz bibliyografya, elbette, Irak Türklerinin dil ara tırmaları hakkında bugüne kadarki bütün çalı maları toplamı de ildir. Ula abildi imiz eserler daha çok Türkiye'de basılanlardır. Gerek Azerbaycan'da gerek Irak'ta ve hatta Batı'daki yeni çalı malara ula tıkça onları da bu listeye eklemek mümkün olabilecektir. Bu hususta, ilgililerin ele tirileri ve katkıları bizi destekleyecektir. Ancak, bu listeye almı oldu umuz ürünler bile, Irak co rafyasında konu ulan Türkçenin Türkologlarca ne ölçüde ilgi çekici bulundu unu göstermektedir. Düzenledi imiz bibliyografyanın bu alanda çalı anlara yardımcı olaca nı ümit ediyoruz.

B BL YOGRAFYA

- 📖 AHMADOV Seymur, "Arap Dilinin Irak Diyalekti (Lehçesi) ve Onun Irak Türkmen Dili ile Lengüistik Alakası", **Uluslar Arası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni Bildirileri**, Kayseri 2008.
- 📖 AKKOYUNLU Canan, **Kerkük Türklerinde Hoyrat Gelene i**, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yayınlanmamı Yüksek Lisans tezi), Ankara 1986.
- 📖 AKKOYUNLU Ümit, "Irak Türklü ünün Meseleleri", **Türk Kültürü**, S. 165 (Temmuz 1976), S. 39-47 (s. 551-559).
- 📖 AKKOYUNLU Ziyat, "Irak Türkleri Edebiyatı", **Türk Dünyası El Kitabı**, 3. cilt: Edebiyat, 2. Baskı, Ankara 1992, S. 586-596.
- 📖 _____, "Kerkük A zı'nda Mani ve Hoyrat'a Dair", **II. Irak Türkleri Sempozyumu, Tebli ler**, (9 Temmuz 1989), Irak Türkleri Kültür ve Yardımla ma Derne i Yayınları:1, Reyon Ajans, Ankara 1989, 63-71.
- 📖 _____, "Kerkük A zında Mani ve Horyata Dair", **Karda lık**, Yıl.1. S. 2, Nisan-Haziran 1999, S. 31-34.
- 📖 _____, "Kerkük A zı'nda Mani ve Hoyrat'a Dair", **Millî Folklor**, Yaz 14, 1992, S. 2-6.

²⁶ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_sureli&view=sureli&Itemid=158

- _____ , “Musul ve Kerkük Folklorundan Tendür (Tandır)”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi** (Irak Türkmen Kültürü Dosyası), Mart 2003, C. LXXXV, S. 615, S. 289-297.
- AM RL akir Felih, “Amirli Buca nda Atasözleri”, **Karda lık** (ε), Yıl: 10, S. 12 (Nisan 1971), S. 21.
- ANWAR brahim, “Irak’ta Türkçe E itiminin Dünü ve Bugünü”, **Karda lık**, S. 53, Ocak-Mart 2012, S. 22-26.
- ARGUN AH Mustafa, “Habib Hürmüzlü: Kerkük Türkçesi Sözlü ü”, (Kitaplar - Tenkit), **Türk Dili**, Mart 2004, C. LXXXVII, S. 627, S. 282-284.
- _____ , “Kerkük Türkçesi Sözlü ü”, **Karda lık**, S. 21, Ocak-Mart 2004, S. 32-33.
- _____ , “Kerkük Türkçesi Sözlü ü”, **Dil ve Edebiyat Yazıları**, Kesit yayınları, stanbul 2012, S. 507-509.
- _____ , “Qezenfer Pa ayeve: Kerkük Dialektinin Fonetikası”, (Kitaplar - Tenkit), **Türk Dili**, Nisan 2004, C. LXXXVII, S. 628, S. 373-377.
- _____ , “Kerkük Folklorunun Janrları”, **Karda lık**, S. 23, Temmuz-Eylül 2004, S. 38-40.
- _____ , “Irak Türkmen Türkçesindeki 2. Teklik Ki i Emir Eki –GInAn Üzerine”, **Dil ve Edebiyat Yazıları**, Kesit yayınları, stanbul 2012, S. 293-301.
- ASSAFLI Abdulhadi Hasan (der.), “Tisin’den Tapmacalar”, **Be ir**, S. 19, 27 Ocak 1959, S. 5.
- A KUN Vehbi Cem, “Yurt Dı ı Folklor Hareketleri: Kerkük Horyatları [Büyük Hafız Molla Mehmeto lu Sabir]”, (Kitaplar - Tenkit), **Türk Dili**, Aralık 1952, C. II, S. 15, S. 177-178.
- ATE Sönmez, “Irak Türkleri ile lgili Yayınlar Hakkında Dü ünceler”, **Türk Kültürü**, S. 26, Aralık 1964, S. 98-99.
- BATURAY Selçuk, “Deyimler ve nançlar”, **Karda lık**, S. 8, Ekim-Aralık 2000, S. 37.
- BAYATLI H. Kemal, “Dilimizin Bazı Sorunları ve Özellikleri”, **III. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildiriler (1996)**, TDK yayınları, Ankara 1999, S. 151-156.
- _____ , **Halk iirinde Irak Türkmen A zı Dil ncelemesi**, Yayınlanmamı Doktora Tezi, stanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, stanbul 1979.
- _____ , “Irak Kerkük Türkçesi”, **Kerkük**, S. 2, Ocak 1991, S. 17-18.
- _____ , “Irak Türkleri ve Kerkük Türkçesi”, **Türk Yurdu**, C.10, Eylül 1990, S. 5-8.
- _____ , “Irak Türkmen A zında Eylem (Fiil) Çekimi”, **Karda lık** (ε), S. 7-8, 1979.
- _____ , **Irak Türkmen Türkçesi**, TDK yayınları, Ankara 1996.
- _____ , “Irak Türkmen Türkçesi Sözlü ü’ne Dair Bir Çalı ma”, **Kerkük**, S. 13, Eylül 1993, S. 16-18.
- _____ , “Irak Türkmen Türkçesi Sözlü ü’ne Dair Bir Çalı ma”, **Kerkük**, S. 14, Ocak 1994, S. 5-7.

- _____ , “Irak Türkmen Türkçesi Sözlü ü’ne Dair Bir Çalı ma”, **Kerkük**, S. 15-16, Nisan-Temmuz 1994, S. 38.
- _____ , “Irak Türkmen Türkçesi Sözlü ü’ne Dair Bir Çalı ma”, **Kerkük**, S. 17, Nisan-Mayıs 1995, S. 14.
- _____ , **Kerküklü (Molla) Mehmed Sadık’tan Seçmeler**, Ankara, 1991.
- _____ , “Kerkük Manzum Halk Masallarından”, **Kerkük**, S. 10, Ekim 1992, S. 14-18.
- BAYATLI . Abdi, “Eski Yazıda mla Güçlü ü”, **Karda lık** (ε), Yıl: 1, S. 3, Temmuz 1961, S. 38-39.
- BAYATLI Necdet Ya ar, “Dede Korkut Hikâyeleri’nde ve Günümüzde Irak Türkmen Türkçesinde Kullanılan Ortak Sözcükler Üzerine Bir nceleme”, **Irak Türkmen Halk Kültürü Ara tırmaları**, Berikan Yayınevi, Ankara 2011, S. 179-188.
- _____ , “Türk Halk Edebiyatında Manzum Atasözleri ve Irak Türkmenleri Arasında Atasözü çerikli Hoyrat Örnekleri”, **Diller Fakültesi Dergisi**, S. 24, Ba dat 2012, S. 12-22.
- _____ , “Türk Halk Hikâyelerinden Arzu Kamber (Arzı Qamber) Hikâyesinin Kerkük ve Tuzhurmatı Varyantlarının Mukayesesi (nceleme ve Metin)”, **Millî Folklor**, C. 11, 2009, S. 82, S. 122-139.
- BAYRAKTAR F. Sibel, “Debba Samet Bayraktar Uçma a Vardı”, **Karda lık**, S. 44, Ekim- Aralık 2009, S. 34-38.
- _____ , “Hidayet Kemal Bayatlı: Irak Türkmen Türkçesi”, (Kitaplar - Tenkit), **Türk Dili**, Mayıs 1998, C. 1998/I, S. 557, S. 472-474.
- _____ , “Elazı -Harput Hoyratlarının Kerkük Hoyratlarıyla Kar ıla tırılması”, **Geçmi ten Günümüze Harput Sempozyumu Bildirileri**, Fırat Üniversitesi, Elazı , 23-25 Mayıs 2013.
- _____ , “Irak Türkmen Türkçesi”, Bilge 2, 1998/ Bahar, S. 85-86.
- _____ , “Irak Türkmen Türkçesinde Ba lama Edatları”, **Irak Co rafyasında Türk Varlı ı ve Kültürü Sempozyumu Bildirileri**, Bilecik eyh Edebalı Üniversitesi, Bilecik, 18-19 Mayıs 2012.
- _____ , “Irak Türkmen Türkçesinde Uzun Ünlüler”, **Karda lık**, S:14 (Nisan-Haziran 2002), S. 28-32.
- _____ , “hsan S. Vasfi, Irak Türklerinde Deyimler ve Atasözleri, Kerkük Vakfı, 20x13, 264 Sayfa, stanbul 2001”, **Türkoloji Dergisi**, C. 16, S. 1, Ankara 202, S. 299-303.
- BEK R smet Abdülmeccid, “ (في ضوء المواثيق الدولية) حق التركمان في العراق في التعليم ”, **Karda lık**, S. 41, Ocak-Mart 2009, S. 61-63.
- BENDERO LU Abdullatif, **Atasözlerimiz**, (Ara tırma, nceleme ve Kar ıla tırma), Ba dat 1988.
- _____ , **Irak Türkmen Dili Dil Bilgisi ve Kar ıla tırma (II. Baskı)**, Kültür ve Tanıtma Bakanlığı , Türkmen Kültür Müdürlü ü Kültür Yayınları Dairesi, Ba dat 1989.
- _____ , **Irak Türkmenleri Dili**, Ba dat 1976.

- BE R, “Kerkük Tapmacaları”, S. 9, 18 Kasım 1958, S. 4.
- _____, “Kerkük Tapmacaları”, S. 10, 25 Kasım 1958, S. 5.
- _____, “Kerkük Tapmacalarından”, S. 13, 16 Aralık 1958, S. 5.
- _____, “Kerkük Tapmacalarından”, S. 17, 13 Ocak 1959, S. 5.
- _____, “Kerkük Tapmacalarından”, S. 21, 10 ubat 1959, S. 5.
- _____, “Tapmaca”, S. 1, 23 Eylül 1958, S. 5.
- _____, “Tekerleme”, S. 2, 30 Eylül 1958, S. 5.
- _____, “Tekerleme”, S. 4, 14 Ekim 1958, S. 5.
- _____, “Tekerlemeler: Söylenmesi Güç Sözcükler”, S. 1, 23 Eylül 1958, S. 5.
- BULUÇ Sadettin, “Kerkük Hoyrat ve Manilerinde Ba lıca A ız Özellikleri”, **Makaleler** (hızl.: Zeynep Korkmaz), TDK yayınları, Ankara 2007, S. 271-279.
- _____, “Kerkük Hoyrat ve Manilerinde Ba lıca A ız Özellikleri”, **11. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler**, Ankara 1966.
- _____, “Mendeli (Irak) A zının Özellikleri”, **Makaleler** (hızl.: Zeynep Korkmaz), TDK yayınları, Ankara 2007, S. 296-298.
- _____, “Tellâfer Türkçesi Üzerine”, **Makaleler** (hızl.: Zeynep Korkmaz), TDK yayınları, Ankara 2007, S. 284-291.
- _____, “Tellâfer Türkçesi Üzerine”, **TDAY- Belleten 1973-1974**, Ankara 1974. S. 49-57.
- _____, “Kerkük A zına Göre Arzu ile Kamber Masalı”, **TDAY-Belleten [1976] 1975 - 1976**, S. 203-238.
- _____, “Kerkük A zına Göre Arzu ile Kamber Masalı”, **Makaleler**, (hızl.: Zeynep Korkmaz), TDK yayınları, Ankara 2007, S. 299-330.
- _____, “Irak Türk A ızlarının Bazı Ses Özellikleri”, **Makaleler**, (hızl.: Zeynep Korkmaz), TDK yayınları, Ankara 2007, S. 331-333.
- _____, “Irak'ta Hanekin Türk A zı Üzerine”, **Makaleler** (hızl.: Zeynep Korkmaz), TDK yayınları, Ankara 2007, S. 280-283.
- _____, “Hanekin (Irak) Türk A zı Üzerine”, **I. Milletler Arası Türkoloji Kongresi**, İstanbul 1973.
- _____, “Erbil (Irak) Türk A ızları Üzerine”, **III. Milletler Arası Türkoloji Kongresinde sunulan bildiri**, 24-29 Eylül 1979 İstanbul.
- _____, “Kerkük Hoyratlarına Dair”, **Re id Rahmeti Arat ın**, TKAE Yayınları: 19, Ankara 1966, S. 142-154.
- BULUT, C. , “Optative constructions in Iraqi Turkmen”, **Studies on Turkish and Turkic languages, Proceedings of the IXth International Conference on Turkish Linguistics**, Oxford, August 12-14 1998 (editörler: A. Göksel, C. Kerslake), *Turcologica* 46, Harrassowitz, Wiesbaden 2000, S. 161-169.

- _____ , “Klassifikatorische Merkmale des Iraktürkischen”, **Orientalia Suecana** 48(1999), S. 5-27.
- _____ CANPOLAT Mustafa, “Irak Türkmen Dili [Abdüllatif Bendero lu]”, (Kitaplar - Tenkit), **Türk Dili**, Aralık 1977, C. XXXVI, S. 315, S. 654-655.
- _____ ÇA ATAY Ahmet, “Türkçe Hakkında Bilgiler”, **Karda lık**, S. 6, Nisan-Haziran 2000, S. 24-25.
- _____ ÇELENKL O LU, “Irak Türklerinden Haberler”, **Türk Kültürü**, S. 94, A ustos 1970.
- _____ DA LI, Arif, “Deyimlerin Öyküsü”, **Karda lık**, S. 11 (Temmuz-Eylül 2001), S. 35-36.
- _____ DAKUKLU brahim, “الترکمانیة (مشاكلها- اسبابها – علاجها)”, **Karda lık** (ε), Yıl: 1 Sayı: 11 (Mart 1962), S. 10-12.
- _____ , **Irak Türkmenleri: Dilleri, Tarihleri ve Edebiyatları**, Gamgin Kitabevi, Ankara 1970.
- _____ DAKUKLU Mehmed Hur id, “Azerbaycan Atasözleri ile Irak Türkmenleri Atasözleri Arasında Küçük Bir Kar ıla tırma”, **Karda lık** (ε), Yıl: 12 S:7-8 (Kasım-Aralık 1972), S. 38-40.
- _____ , **Basılı Kitaplar Kılavuzu**, Ba dat 1986.
- _____ , “Bilmeceler”, **Karda lık** (ε), Yıl: 11 S. 12 (Nisan 1972), S. 28-30.
- _____ , “Boy ve Oymaklarımızın Adları”, **Karda lık** (ε), Yıl: 14, S. 3-4, (Temmuz-A ustos 1974), S. 28.
- _____ , **Eski Sözler Bahçesi**, Irak Cumhuriyeti Kültür ve Tanıtma Bakanlığı 1, Türkmen Kültür Müdürlü ü yayınları, Ba dat, 1989.
- _____ , “Irak Türkmen Dili Adlı Kitap Hakkında”, **Karda lık** (ε), Yıl: 16 S. 9-12, Ocak-Nisan 1977, S. 31-34.
- _____ , “Konu ma Dili ile Yazı Dili Arasında Bir Kar ıla tırma”, **Karda lık** (ε), Yıl:13 S:12 (Nisan 1974), S. 20-22.
- _____ , “Leyleler”, **Karda lık** (ε)”, Yıl: 14 S. 10 (ubat 1975), S. 34-36.
- _____ , “Leyleler”, **Karda lık** (ε), Yıl: 14 S. 11 (Mart 1975), S. 34-36.
- _____ , “Leyleler”, **Karda lık** (ε), Yıl: 14 S. 12 (Nisan 1975), S. 34-36.
- _____ , “Yanıltmacalar”, **Karda lık** (ε), Yıl: 11, S. 1-2 (Mayıs-Haziran 1971), S. 54-55.
- _____ DEM RC Jale, “Kerkük A zı Söz Varlı ı Üzerine Kerkük A zındaki ngilizce Alıntılar”, **IV. UTDK Bildirileri (24-29 Eylül 2000)**, TDK Yayınları, Ankara 2007, S. 431-442.
- _____ , “Kerkük A zındaki Bazı Arkaik Ögeler Üzerine”, **5. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri**, TDK, Ankara 2004.
- _____ , “Kerkük Bilmeceleri”, **Karda lık**, S. 42 (Nisan-Haziran 2009), S. 37-40.
- _____ , “Tanıtma ve De erlendirme (Gazanfer Pa ajev - Irak Türkmen Folkloru)”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Co rafya Fakültesi Türkoloji Dergisi**, 17. Cilt, S. 1(2010), S. 177- 180.

- DEM RÇ ZADE E. M., **Azerbaycan Edebi Dilinin nki af Yolları**, Bakü 1958.
- _____, **Azerbaycan Dilinin Tarihi Gramatikası**, Bakü 1967.
- DEM REL Rauf, **Alatunköprü A zı**, Ba dat Üniversitesi Diller Fakültesi yüksek lisans tezi, Ba dat 2013.
- DURMU O uzhan, “Irak Türkmen Türkçesinin Morfolojisi Üzerine Notlar”, **Irak Co rafyasında Türk Varlı ı ve Kültürü Sempozyumu Bildirileri**, Bilecik eyh Edibali Üniversitesi, Bilecik, 18-19 Mayıs 2012.
- ELÇ N ükrü, “Kerkük’te Genç Bir Türk Bilgini Ata Terziba ı Hayatı ve Eserleri”, **Karda lk**, 23. S. 23 (Temmuz-Eylül 2004), S. 11-13.
- _____, “Kerkük Türkçesi Sözlü ü”, **Karda lk**, S. 26 (Nisan-Haziran 2005), S. 36.
- _____, “Kitaplar (Ata Terziba ı, Arzı Kamber Matalı)”, **Türk Kültürü**, S. 24 (Ekim 1964), S. 72-73.
- _____, “Kitaplar (akir Sabir Zabit- Kerkük’te çtimai Hayat (Folklor)”, **Türk Kültürü**, S. 59 (Eylül 1967), S. 873-874.
- ENVER Demir (akt.), “Kerkük A zıyla Dede Qorqut Kitabı”, **Karda lk**, S. 6 (Nisan-Haziran 2000), S. 26-27.
- _____, (akt.), “Irak Türkmen A zıyla Dede Korkut Kitabı, Dirse Xan O lı Bo aç Xan Destanın Aynadırı Xan Hey”, **Karda lk**, S. 8 (Ekim-Aralık 2000), S. 30-35.
- _____, (akt.), “Salur Qazan’ın Èwinin Talan Èdildi i Dasatnı Aynadırı”, **Karda lk**, S. 9 (Ocak-Mart 2001), S. 55-57.
- ERC LASUN Ahmet Bican, “Irak Türkleri Dil ve Edebiyat”, **Türk Dünyası Üzerine Makaleler- ncelemeler**, Akça yayınları, Ankara1993, S. 111-124.
- _____, “Irak Türkleri Dil ve Edebiyatı”, **Fuzuli**, Yıl:1 S:7, Aralık 1988, S. 7-9.
- _____, **Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri**, T.C. Kültür Bakanlı ı yayınları, Ankara 1989.
- ERGÜNAY Osman, **Kerkük Türkçesinde Yapı ve Ses Özellikleri**, A.Ü. DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezuniyet Tezi, Ankara 1996.
- ER MER Kayahan, “Anadolu ve Rumeli A ızları Üzerinde Bir Bibliyografya Denemesi”, **TDAY- Belleten [1971] 1970**, S. 211-236.
- ERÖZ Mehmet, “Kerkük Türkleri ve Kerkük’te çtimai Hayat”, **Ötüken**, S. 33, Eylül 1966, S. 6-7 ve 18.
- ES N Necmettin, “Irak Türkleri”, **Türk Dünyası El Kitabı**, Türk Kültürü Ara tırma Enstitüsü yayınları, Ankara 1976, S. 1125-1131.
- _____, “Irak Türkleri Maarifine ve Genel Kültürüne Toplu Bir Bakı ”, **Türk Kültürü**, S. 18 (Nisan 1964), S. 109-118.
- F KR Ahmet (hızl.), **Sevilen Mâniler, 1. Cilt**, Belediye Matbaası, Kerkük, (tarihsiz).
- GENÇ TOPLUMU (der.), **Genç Edebiyatçılarımız, 1. cilt**, Yıldırım Basımevi, Kerkük, 1963-1964.

- 📖 GÖKDA Bilgehan Atsız, “Irak Türkmen Türkçesinin ekil Bilgisine Dair Notlar”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür E itim Dergisi**, S. 1/1 (2012), S. 113-123.
- 📖 _____, “Irak Türkmen Türkçesinin ekil Bilgisine Dair Notlar”, **Uluslar Arası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni bildirileri**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 28-29 Nisan 2008.
- 📖 GÖK EN Enver Naci, “Irak Türkmenleri A zından Bilmeceler [Aydın Kerkük]”, (Kitaplar - Tenkit), **Türk Dili**, A ustos 1974, C. XXX, S. 275, S. 688-690.
- 📖 GÜLENSOY Tuncer, “Irak Türkmen Türkçesi Üzerine Yapılan Bilimsel Çalı malara Bir Bakı ”, **Uluslar Arası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni bildirileri**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 28-29 Nisan 2008.
- 📖 GÜLENSOY Tuncer ve ALKAYA Ercan, **Türkiye Türkçesi A ızları Bibliyografyası**, Akça yayınları, Ankara 2003.
- 📖 GÜN EN Ahmet, “Irak Türkmen Türkçesinin Söz Dizimi Üzerine Bazı Tespitler”, **Irak Co rafyasında Türk Varlı ı ve Kültürü Sempozyumu Bildirileri**, Bilecik eyh Edibali Üniversitesi, Bilecik 2012.
- 📖 GÜRSES Nilây, **Irak Türkmenleri A zından Atalarsözü**, A.Ü. DTCF Türk Dili Mezuniyet Tezi, Ankara 1989.
- 📖 GÜRSES Re ide, “Haberler: Prof. Dr. Hamza Zülfikar Irak Türkmen Türkçesi ve Sorunları Konulu Bir Konferans Verdi.”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, Nisan 2003, C. LXXXV, S. 616, S. 434-435.
- 📖 HACIEM NO LU Necmettin, “Kerkük Türk Atasözleri ile Türkiye Atasözlerinin Mukayesesi”, **I. Millî Türkoloji Kongresine sunulan bildiriler**, 6-9 ubat 1978, stanbul.
- 📖 HASSAN Hüseyin ., **Kerkük ve Yöresi A ızlarından Derlenmi Sözler**, A.Ü. DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezuniyet Tezi, Ankara 1974.
- 📖 _____, **Kerkük A zı** (Yayımlanmamı doktora tezi), stanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, stanbul 1979.
- 📖 HASSAN Rasheed Ali, **Irak Türkmen Atasözleri Üzerine Bir nceleme** (Yayımlanmamı Yüksek Lisans Tezi), stanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, stanbul 2006.
- 📖 HAYDAR Çoban Hıdır, “Kerkük Ninnileri”, **Türk Folklor Ara tırmaları**, S. 353, Aralık 1978, S. 8526-8527.
- 📖 _____, **Irak Türkmen A ızları** (Yayımlanmamı doktora tezi), stanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, stanbul 1979.
- 📖 _____, “Irak-Türkmen A ızlarında Birle ik Kelimeler”, **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, Bahar-1996, S. 1, S. 219-224.
- 📖 HAZAR Mehmet, “Irak Türkmenlerinin Dünu ve Türkçesi”, **Turkish Studies / Türkoloji Ara tırmaları**, C. 2/2 Bahar 2007.
- 📖 _____, “Irak Türkmen Türkçesindeki kincil Uzun Ünlülerin Fonetik Durumu ve Örnek Kelimelerin Sınıflandırılması”, **Uluslar Arası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni bildirileri**, Erciyes Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri , 28-29 Nisan 2008.

- 📖 HÜNERL Bülent, “Kerkük Türkmen Türkçesinde Eskicil Bitki Adları Üzerine”, **Irak Co rafyasında Türk Varlı ı ve Kültürü Sempozyumu Bildirileri**, Bilecik eyh Edebalı Üniversitesi, Bilecik, 18-19 Mayıs 2012.
- 📖 _____, “Kerkük Türkçesindeki Batı Kaynaklı Alıntı Sözcüklere Eklemeler”, **Karda ık**, S. 55 (Temmuz-Eylül 2012), S. 28-32.
- 📖 HÜR MÜZLÜ Enise, “Atasözleri”, **Karda ık** (e), Yıl: 14 S. 3-4 (Temmuz-A ustos 1974), S. 29.
- 📖 HÜR MÜZLÜ Er at, “Irak Türklerinin İlk E itim Kongresi (28-30 A ustos 1960)”, **Karda ık**, Yıl: 8, S. 4-5 (A ustos - Eylül 1968), S. 38-39.
- 📖 HÜR MÜZLÜ Habib, **Kerkük Türkçesi Sözlü ü**, Kerkük Vakfı Yayınları, stanbul 2003.
- 📖 HÜR MÜZLÜ Habib, **Irak Türkmen Türkçesi Sözlü ü**, Türkmeneli birli i ve Kültür Vakfı yayınları (2. baskı), Kerkük 2013.
- 📖 _____, “Irak Türkmen A zı ve Yazılı Metinlerde mla Sorununa Toplu Bir Bakı ”, **Karda ık**, Ekim-Aralık 2008, 40. sayı, S. 26-33.
- 📖 _____, “Derleme Sözlü ü ve Kerkük Türkçesi”, **Karda ık**, S. 2 (Nisan-Haziran 1999), S. 35-38.
- 📖 _____, “Irak Türkmenleri A zının Özelliklerine Toplu Bir Bakı ”, **Uluslar Arası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni bildirileri**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 28-29 Nisan 2008.
- 📖 ISMAEL L. Nader, **Irak Türkmen Türkçesinin Bayat A zı** (Yayımlanmamı yüksek lisans tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2013.
- 📖 DBEN Emir chem, “Irak’ta Türk Dilinin E itim ve Yayın Hayatındaki Durumu”, **Türk Dili ve Edebiyatının Yayılma Alanları Sempozyumu bildirileri**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 7-9 Ekim 2010.
- 📖 ZEDD N Cemal, “والامثال الشعبية في اللغة التركمانية” (Türkmen Dilinde Atasözleri ve Hikmetli Sözler), **Karda ık** (e), Yıl:2, S:1(Mayıs 1962), S. 8-9.
- 📖 KAFESO LU brahim, “Türkman Adı, Manası ve Mahiyeti”, **Karda ık** (e), S. 7-8, Ba dat 1971.
- 📖 KÂHYAO LU F. Kanber, **Hoyratlarımdan İkili Gece**, Cumhuriyet Basımevi, Kerkük 1971.
- 📖 KANBER Sündüs, **Kerkük Atasözlerinin Dil Özellikleri**, Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi, Ba dat Üniversitesi Diller Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Ba dat 2006.
- 📖 KARA Mehmet, “Hidayet Kemal Bayatlı, Irak Türkmen Türkçesi”, TDK Yayınları: 664, Ankara 1996, XVIII+405 S. , **Türk Dünyası**, Güz-1998, S. 6, S. 932-934.
- 📖 KARAÖRS Metin, “Türkiye Türkçesi ve Türkmen Türkçesinin Türkçe Kökenli ve Alıntı Kelimeler Konusunda Kar ıla tırılması”, **Uluslar Arası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni bildirileri**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 28-29 Nisan 2008.
- 📖 **KARDA LIK**, “ İlk Türkmen Ö retmenler Kongresinde Alınan Kararlar”, S. 3 (Temmuz-Eylül 1999), S. 8-9.
- 📖 _____, “Türkmenlerin E itim Sorunları”, **Karda ık**, S. 26 (Nisan-Haziran 2005), S. 38.

- 📖 **KARDA LIK** (), “Çocuk arkılarımızdan”, Yıl: 10, S. 6 (Ekim 1970), S. 33.
- 📖 _____, “Çocuk Oyun arkılarından”, Yıl: 2, S. 3 (Temmuz 1962), S. 45.
- 📖 _____, “Dualar”, Yıl: 2, S. 9 (Ocak 1963), S. 41.
- 📖 _____, “El Parmaklarının Adı”, Yıl: 3, S. 4 (A ustos 1963), S. 45.
- 📖 _____, “Halk Masallarından”: Title Bitle, Yıl: 6, S. 3 (Temmuz 1966), S. 29.
- 📖 _____, “Tapmaca”, Yıl:1, S. 4 (A ustos 1961), S. 43.
- 📖 _____, “Tapmaca”, Yıl:1, S. 5 (Eylül 1961), S. 41.
- 📖 _____, “Tapmaca”, Yıl:1, S. 6 (Ekim 1961), S. 44.
- 📖 _____, “Tapmaca”, Yıl:1, S. 7 (Kasım 1961), S. 49.
- 📖 _____, “Tapmaca”, Yıl:1, S. 8 (Aralık 1961), S. 47.
- 📖 _____, “Tapmaca”, Yıl: 2, S. 1 (Mayıs 1962), S. 52.
- 📖 _____, “Tapmaca”, Yıl: 2, S. 2 (Haziran 1962), S. 52.
- 📖 _____, “Tapmaca”, Yıl: 2, S. 3 (Temmuz 1962), S. 45.
- 📖 _____, “Tapmaca”, Yıl: 2, S. 4 (A ustos 1962), S. 47.
- 📖 _____, “Tapmaca”, Yıl: 2, S. 5 (Eylül 1962), S. 47.
- 📖 _____, “Tapmaca”, Yıl: 2, S. 6 (Ekim 1962), S. 42.
- 📖 _____, “Tapmaca”, Yıl: 2, S. 7 (Kasım 1962), S. 38.
- 📖 _____, “Tapmaca”, Yıl: 2, S. 8 (Aralık 1962), S. 44.
- 📖 _____, “Tapmaca”, Yıl: 2, S. 9 (Ocak 1963), S. 40.
- 📖 _____, “Tapmaca”, Yıl: 2, S. 10 (ubat 1963), S. 36.
- 📖 _____, “Tapmaca”, Yıl: 3, S. 1-2 (Haziran 1963), S. 54.
- 📖 _____, “Tapmacalar”, Yıl: 1, S. 1 (Mayıs 1961) , S. 32.
- 📖 _____, “Tapmacalar”, Yıl: 1, S. 2 (Haziran 1961), S. 33.
- 📖 _____, “Tapmacalar”, Yıl: 1, S. 9 (Ocak 1962), S. 39.
- 📖 _____, “Tapmacalar”, Yıl: 1, S. 11 (Mart 1962), S. 42.
- 📖 _____, “Tapmacalar”, Yıl: 1, S. 12 (Nisan 1962), S. 46.
- 📖 _____, “Tuzhurmatı Bulmacalarından”, Yıl: 5, S. 6 (Ekim 1965), S. 39.
- 📖 KASAPO LU Ali, “Türkmeneli TV’nin Türkçeye Katkıları”, **Uluslar Arası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni bildirileri**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 28-29 Nisan 2008.
- 📖 KAYACI M. Taha, “Söylenmesi Güç Olan Tekerlemeler”, **Karda lık** (), Yıl:5, S:9 (Ocak 1966),s. 28.
- 📖 _____, “Söylenmesi Güç Olan Tekerlemeler”, **Karda lık** (), Yıl:6, S. 6-7 (Ekim-Kasım 1966), S. 36.

- _____ , “Halk Hikâyelerimizden: Davazankurta ır”, **Karda hık** (ε), Yıl:5, S. 11-12 (Mart-Nisan 1966), S. 41.
- _____ KAZANCI M. Ömer, “Folklor Çalı malarında Atasözlerimiz”, **Kıvılcım**, Irak Türkleri Kültür ve Yardımla ma Derne i yayınları, stanbul 2008, S. 89-101.
- _____ KERKÜK Aydın, **Irak Türkmenleri A zında Bilmeceler**, Kerkük 1972.
- _____ , “Kerkük’ten Derlenmi Dilek Sözleri”, **Karda hık** (ε), Yıl: 12, S. 10-11(ubat-Mart 1973), S. 48-49.
- _____ KERKÜK zzettin, “Terziba ı Bibliyografyası”, **Karda hık**, (Temmuz – Eylül 2004), 23. sayı, S. 24-28.
- _____ , “Irak Türklerinin E itim ve Ö retim Sorunları”, **Kerkük’ün Sönmez Ate i zzettin Kerkük Arma anı**, Irak Türkleri Kültür ve Yardımla ma Derne i yayınları, stanbul 2005, S. 138-141.
- _____ , “Irak Türklerinin Medar-ı ftharı De erli Bilim Adamı Ata Terziba ır”, **Kerkük’ün Sönmez Ate i zzettin Kerkük Arma anı**, Irak Türkleri Kültür ve Yardımla ma Derne i yayınları, stanbul 2005, S. 256-259.
- _____ KERKÜKLÜ O uz, “Türkmen Varlı mını Vurgulayan ki Eser Yayınılandı”, **Türkmeneli (Edebiyat ve Sanat)**, Yıl: 6, S. 71 (Aralık 2013), S. 15-16.
- _____ KETENE Cengiz, **Kerkük Halk Edebiyatından Seçmeler**, T.C. Kültür Bakanlığı ı yayınları, Ankara 1990.
- _____ KEVSER Muhsin, “Amirli (Eymürlü) Türkmen Toplulu u A zı Üzerine”, **Uluslar Arası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni bildirileri**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 28-29 Nisan 2008.
- _____ KEVSERO LU Necat, **Irak’ta Türkçe Yer Adları Kılavuzu**, Kerkük 2012.
- _____ , “Kerkük’te Yer Adları ve Göstergeleri”, **Uluslar Arası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni bildirileri**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 28-29 Nisan 2008.
- _____ KÖPRÜLÜ O. Fuat, “Günümüzün Irak Türkleri Hakkında Kaynak Bir Eser (Enver Yakubo lu- Irak Türkleri)”, **Türk Kültürü**, S. 12, S. 119-122.
- _____ KÖPRÜLÜ Faruk Faik, **Hikâyeli Halk Meselleri**, Türkmen Dili yayınları, Kerkük 2006.
- _____ KÜÇÜK Murat, “Kerkük Türkçesi Sözlü ü Üzerine”, **Türk Dünyası**, Yaz-2004, S. 18, S. 53-60.
- _____ , “Abdullatif Bendero lu: Irak Türkmen Dili-Dil Bilgisi ve Kar ıla tırma”, **Türk Dili (Irak Türkmen Kültürü Dosyası)**, Mart 2003, C. LXXXV, S. 615, S. 318-324.
- _____ KÜZEC emsettin, “Irak Türkmenlerinde leti im Dili”, **Uluslar Arası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni bildirileri**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 28-29 Nisan 2008.
- _____ MARUFO LU Ali (der.), “Tuzhurmatı’dan Tapmacalar”, **Be ir**, S. 4 (14 Ekim 1958), S. 5.
- _____ MAZLUM Osman, **Horyatlar (Tuhfe-i Horyat)**, Irak Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı ı, Türkmen Kültür Müdürlü ü yayınları, Ba dat 1975.

- _____ , (der.), **Kerkük Horyatları (3 cilt)**, Camia Matbaası, Ba dat 1951.
- MEMMEDOV H.-AHUNDOV A., **Dilcili e Giri** , Bakü 1966.
- M RZEZADE Hadi, “Irak Arazisinde Ya ayan Azerbaycanlıların Dili Hakkında Bazı Mülahazalar”, **ADU’nun İmi Eserleri**, çtimai limler Serisi, Numara: 4, Bakü 1961.
- MOLLA HASSUN Münevver, “Irak’ta Türkmençe E itiminin Meseleleri” , **Uluslar Arası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni bildirileri**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 28-29 Nisan 2008.
- MOLLA MEHMET O LU Sabir (der.), **Kerkük’ün Müntehab Horyatları(3 cilt)**, Ba dat 1951, 1953, 1954.
- NA P Esat, **Kerkük Nükteleri**, E’t-Tezamun Matabaası, Ba dat 1973.
- NAK P Mahir- KÖPRÜLÜ Ziyad, **Irak Türkleri Sempozyumu Tebli leri**, Gazi Üniversitesi, Ankara 1987.
- NAK P Mahir, “Irak Türkleri Sempozyumu”, **Türk Kültürü**, S. 287 (Mart 1987), S. 192-193.
- _____ , “Editörün Önsözü (Abide Bir Eser)”, **Irak Türkmen Folkloru**, Kerkük Vakfı yayınları, S. 9-13.
- _____ , “Siyasî Yönüyle Irak Türklerinin Dil ve Edebiyatına Bakı ”, **Türk Dili (Irak Türkmen Kültürü Dosyası)**, Mart 2003, C. LXXXV, S. 615, S. 239-248.
- NUR Muhsin Kevser, **Erbil ve Amirli A ızları**, Yayınlanmamı Doktora Tezi. stanbul: stanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, stanbul 1987.
- ÖZDARENDEL Nursel, “Eski O uz Türkçesinden Irak Türkmen Türkçesine Karakteristik Ses Özellikleri”, **Irak Co rafyasında Türk Varlı ve Kültürü Sempozyumu bildirileri**, Bilecik eyh Edebalı Üniversitesi, Bilecik, 18-19 Mayıs 2012.
- ÖZKAN sa, “Pa ayeve Gazanfer, Kerkük Folkloru Antolojisi”, Bakı, 1987, Azerbaycan Devlet Ne riyatı, (367 sayfa), **Türk Kültürü**, S. 298 (ubat 1988), S. 120-124.
- ÖZKAN Nevzat, “Türkiye Türkçesinin Yayılma Alanları”, **Türk Dili ve Edebiyatının Yayılma Alanları Sempozyumu Bildirileri**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 7-9 Ekim 2010.
- _____ , “Irak Türk Edebî Dilinin Tarihî Geli imi”, **Turkish Studies**, C. 4/8, Fall 2009, S. 89-107.
- _____ , **Türk Dilinin Yurtları** (2. baskı), Akça yayınları, Ankara 2007.
- ÖZTÜRKMEN Neriman, “Kerkük Türklerinin Dili”, **Karda lık** (e), Yıl: 8, S. 6), (Ekim 1968), S. 52-54.
- PA AO LU Ali, “A ız Hakkında Deyimler”, **Karda lık** (e), Yıl: 14 S. 3-4, (Temmuz-A ustos 1974), S. 28-29.
- PA AYEVE Gazanfer, **Kerkük Dialektinin Fonetikası**, Elm Ne riyatı, Bakü 2003.
- _____ , **Irak-Kerkük Atalar Sözlere**, Azerne ir, Bakü, 1978.
- _____ , **Irak-Kerkük Atalar Sözlere**, Bakü, 1978.

- _____ , **Kerkük Azerileri, Atalar Sözleri**, Azerbaycan Dergisi, Numara: 2, Bakü 1969.
- _____ , **Irak Türkmenlerinin Tarihi**, Diyalekti ve Folkloru, Folklor ve Etnografya dergisi, (İngilizce makale)
- _____ , **Kerkük Folklorunun Janrları**, Elm Ne riyatı, Bakü 2003.
- _____ , **Irak Türkmen Folkloru**, Bakü 1992.
- _____ , **Irak Türkmen Folkloru**, Ba dat 1995.
- _____ , **Irak Türkmen Folkloru**, Kerkük Vakfı yayınları, stanbul 1998. (Akt. M. NAK P)
- _____ , **Kerkük Bayatları** (Resul Rıza ile), 1968.
- _____ , **Arzu-Kamber Destanı**, 1971.
- _____ , **Kerkük Mahnıları**, 1973.
- _____ , **Irak-Kerkük Bayatları**, 1984.
- _____ , **Kerkük Tapmacaları**, 1984.
- _____ , **Kerkük Folkloru Antolojyası**, Azerbaycan Devlet Ne riyatı, Bakü 1987, 1990.
- PA AYEY Gazanfer- BENDERO LU Abdullatif, “Azerbaycan Folkloru Antolojyası”- **Irak-Türkman cildi**, Bakü 1999.
- PA AYEY, Gazanfer, vd. , **raq-Türkman Lehcesi**, Elm Ne riyat, Bakü 2004.
- RIZAZADE M., **18. Asır Azerbaycan Edebi Dili Tarihine Ait Materyaller**, Bakü 1961, S. 17.
- SAATÇ Banu, “Kerkük A zına Yerle en Yabancı Sözcükler”, **Karda lık**, S. 46 (Nisan-Haziran 2010), S. 46-48.
- SAATÇ Önder, “Özbekistan’dan Kerkük’e Akralalık ve Hitap Kelimelerimiz”, **Karda lık** (Ekim-Aralık 2010), S. 48, S. 44-47.
- _____ , “Irak Türkmenlerinin E itim Dili”, **Karda lık**, S. 52, S. 22.
- _____ , “Irak Türkmen E itiminin Kronolojisi”, **Karda lık**, S. 54 (Nisan- Haziran 2012), S. 16.
- _____ , “Ata Terziba 1: Irak’ta Türk Dilinin Yılmaz Bekçisi”, **Karde Kalemler**, S. 78, S. 47-57.
- _____ , “Ata Terziba 1: Irak’ta Türk Dilinin Yılmaz Bekçisi”, **Karde lik**, S. 281-282, S. 3-9.
- _____ , “Ata Terziba 1: Irak’ta Türk Dilinin Yılmaz Bekçisi”, **Karde lik**, S. 283-284, S. 3-8.
- _____ , “Irak Türkmenlerinden Bir Portre: Ata Terziba 1”, **Karda lık**, S. 64, S. 20-24.
- _____ , **Kerkük, Diyarbakır, anlıurfa ve Harput A ızlarının Fonetik ve Morfolojik Mukayesesi**, Basılmamı yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 1998.

- _____ , “Dünden Bugüne Irak Türkmenlerinin Ana Diliyle Eitim Meselesi”, **Irak Co rafyasında Türk Varlı ve Kültürü Sempozyumu(18-19 Mayıs 2012) bildiri kitabı**, Bilecik eyh Edebalı Üniversitesi yayınları, Bilecik 2014, S. 394-405.
- _____ , Kerkük A zındaki Türkmen Türkçesi Unsurları ve “Türkmen” Adı Üzerine Bir Yaklaşım, **Uluslararası Tarihte ve Günümüzde Ortado u’da Türkmenler Sempozyumu(Irak- ran-Suriye) bildirileri**, Bilecik 8-10 Mayıs 2014.
- _____ , “Kerkük Kokan Kitaplar”, **Karda lık**, S. 49 (Ocak-Mart 2011), S. 43-46.
- _____ , “Kerkük Kokan Kitaplar-2”, **Karda lık**, S. 53 (Ocak-Mart 2012), S. 43-47.
- _____ , “Kerkük Hoyrat ve Manilerinde Millî Duygular-I”, **Karda lık**, S. 56 (Ekim-Aralık 2012), S. 36-39.
- _____ , “Kerkük Hoyrat ve Manilerinde Millî Duygular-II”, **Karda lık**, S. 58 (Nisan-Haziran 2013), S. 28-31.
- _____ , “Kerkük Hoyrat ve Manilerinde Yurt Sevgisi-1”, **Karda lık**, S. 60 (Ekim-Aralık 2013), S. 34-39.
- SAATÇ Suphi, "Kerkük A zı" maddesi, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 5. cilt**, stanbul, 1982, S. 287-291.
- _____ , "Karda lık" maddesi, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 5. cilt**, stanbul, 1982, S. 196.
- _____ , "Kerkük" maddesi, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 5. cilt**, stanbul, 1982, S. 287.
- _____ , "Kerkük Eskiler Sözü" maddesi, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 5. cilt**, stanbul, 1982, S. 291.
- _____ , "Kerkük Havaları" maddesi, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 5. cilt**, stanbul, 1982, S. 291.
- _____ , "Kerkük Hoyratları ve Manileri" maddesi, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 5. cilt**, stanbul, 1982, S. 291.
- _____ , "Kerkük’ün Müntahab Hoyratları" maddesi, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, 5. cilt**, stanbul, 1982, S. 292.
- _____ , “Türkmen Da arcı ı (Tezgâha Yı ılan Kitaplar)”, **Karda lık**, S. 20 (Ekim-Aralık 2003), S. 18-25.
- _____ , “Türkmen Da arcı ı (Terziba ı’nın Yeni Hazinesi Kerkük A zı Türkmanca Sözlük)”, **Karda lık**, S. 54 (Nisan-Haziran 2012), S. 34-36.
- _____ , “Türkmen Da arcı ı (Türkmen Atasözleri ve Deyimlerimiz)”, **Karda lık**, S. 25(Ocak-Mart 2005), S. 42-45.
- _____ , “Giri ”, **Türkiye Dı ndaki Türk Edebiyatları Antolojisi (6. cilt)**, T.C. Kültür Bakanlığı ı yayınları, Ankara 1997, S. 153-164.
- _____ , “Irak (Kerkük) Sözlü Türk Halk Edebiyatı”, **Türkiye Dı ndaki Türk Edebiyatları Antolojisi (6. cilt)**, T.C. Kültür Bakanlığı ı yayınları, Ankara 1997, S. 165-284.

- _____ , “Irak Türk Halk İirinden Örnekler”, **Türkiye Dı ındaki Türk Edebiyatları Antolojisi (6. cilt)**, T.C. Kültür Bakanlığı ı yayınları, Ankara 1997, S. 285-296.
- _____ , “Irak (Kerkük) Yazılı Türk Edebiyatı”, **Türkiye Dı ındaki Türk Edebiyatları Antolojisi (6. cilt)**, T.C. Kültür Bakanlığı ı yayınları, Ankara 1997, S. 297-479.
- _____ , “Kitabiyat”, **Türkiye Dı ındaki Türk Edebiyatları Antolojisi (6. cilt)**, T.C. Kültür Bakanlığı ı yayınları, Ankara 1997, S. 481-485.
- _____ , “Ça da Irak Türkmen Dili ve Edebiyatının Sorunları Üzerine Gözlemler”, **Uluslar Arası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni bildirileri**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 28-29 Nisan 2008.
- _____ , **Kerkük Çocuk Folkloru**, Ötüken yayınları (2. baskı), stanbul 2008.
- _____ , **Kerkük Güldestesi**, Kerkük Vakfı yayınları, 1. Baskı, stanbul 1997.
- _____ , **Kerkük Güldestesi**, Kerkük Vakfı yayınları, Geni letilmi 2. baskı, stanbul 2008.
- _____ , “Kerkük Tapmacaları”, **Fuzuli**, Yıl:1, S. 4-5 (Temmuz-A ustos 1987), S. 19-20.
- _____ , **Kerkük’ten Derlenen Olay Türküleri**, Anadolu Sanat yayınları, stanbul 1993.
- SAÇIUZUN Halil - SAÇIUZUN Sirvan, **Yatma Uyan**, imal Basımevi, Kerkük 1973.
- SARIKAYA Mahmut, “Çokluk Birinci Ki i Emir Çekiminin kinci Biçimi ve Kerkük Türkçesi”, **Uluslar Arası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni bildirileri**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 28-29 Nisan 2008.
- SEV ML M., **Kerkük Hoyrat ve Manileri**, stanbul 1950.
- S S Nesrin – ERDEM İhan, “Irak Türkmen Türkçesinde (Hanekin Bölgesi) Fiil Çekimi”, **Uluslar Arası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni bildirileri**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 28-29 Nisan 2008.
- SÖKMEN smail - GÖK, Buket, “ki Kerkük Matalı Üzerine De erlendirmeler”, **Karda lık**, S. 45 (Ocak-Mart 2010), S. 32-37.
- SÖKMEN smail, “Bismil’de Kerkük A zının Varlı ı”, **Karda lık**, S. 39 (Eylül-Aralık 2008), S. 19-26.
- EN Serkan, “Ça da Irak Türkmen Türkçesinde Ya ayan Eski Türkçe Deyimler”, **Uluslar Arası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni bildirileri**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 28-29 Nisan 2008.
- UATAMAN Özlem, “Kerkük Hoyrat ve Manilerinde Kerkük”, **Irak Co rafyasında Türk Varlı ı ve Kültürü Sempozyumu Bildirileri**, Bilecik eyh Edebalı Üniversitesi, Bilecik, 18-19 Mayıs 2012.
- TERZ BA I Ata, “Sa ır Kef”, **Karda lık** (ε), Yıl: 1, S. 12 (Nisan 1962), S. 26-27.
- _____ , “Yazı Dili Konu ma Dili”, **Karda lık** (ε), Yıl:2, S. 4 (A ustos 1962), S. 26-27.

- _____ , “Dil Sürçmeleri-1”, **Karda lık** (ε), Yıl: 6, S. 1-2 (Mayıs-Haziran 1966), S. 46.
- _____ , “Dil Sürçmeleri-2”, **Karda lık** (ε), Yıl: 6 S. 3 (Temmuz 1966), S. 46.
- _____ , “Dil Sürçmeleri-3”, **Karda lık** (ε), Yıl: 6, S. 4 (A ustos 1966), S. 47.
- _____ , “Dil Sürçmeleri-4”, **Karda lık** (ε), Yıl: 6, S. 8 (Aralık 1966), S. 50.
- _____ , “Dil Sürçmeleri-5”, **Karda lık** (ε), Yıl: 7, S. 3 (Temmuz 1967), S. 35.
- _____ , “Dil Sürçmeleri-6”, **Karda lık** (ε), Yıl: 7- S. 5 (Eylül 1967), S. 46.
- _____ , “Dil Sürçmeleri-7”, **Karda lık** (ε), Yıl: 7- S. 11 (Mart 1968), S. 46.
- _____ , “Irak Türkleri ve Dil Özle tirmesi”, **Karda lık** (ε), Yıl: 8- S. 3(Temmuz 1968), S. 47-49.
- _____ , “Elifba Kitabı ve Tavsiyelerimiz”, **Karda lık** (ε), Yıl: 11- S. 3-4 (Temmuz-A ustos 1971), S. 17-20.
- _____ , **Kerkük A zı Türkmanca Sözlük (1. cilt)**, Kerkük 2011.
- _____ , **Kerkük A zı Türkmanca Sözlük (2. cilt)**, Kerkük 2013.
- _____ , “ ebekler”, **Türk Dili**, A ustos 1955, C. IV, S. 47, S. 689-690.
- _____ , **Arzı Kamber Matalı (Milli Destanlardan)**, Zaman Matbaası, Ba dat 1964.
- _____ , **Arzı Kamber (Kerkük A zı)**, 3. Basılı , Fatih Matbaası, stanbul 1971.
- _____ , **Arzı-Kamber Kerkük Xalq Dastanı**, Bakü 1971.
- _____ , **Türkmen Milli Destanlarımızdan Arzı Kamber Matalı (Masalı) (eski ve yeni harflerle)**, Irak Türkmen Cephesi, E itim ve Kültür Dairesi yayınları, Nu.: 2, 3. Baskı, Erbil 1999.
- _____ , **Kerkük Hoyrat ve Manileri**, Ötüken yayınları 1975.
- _____ , **Kerkük Eskilersözü**, Türkmen Karda lık Oca ı yayınları, Ba dat 1962.
- _____ , “Yeni Yayınlanan ahâne Üç Eser”, **Karda lık**, S. 56 (Ekim-Aralık 2012), S. 20-22.
- _____ , **Kerkük Havaları**, Ötüken yayınları, stanbul 1980.
- _____ , **Kerkük Havaları (2 cilt- 3. baskı)**, Ba dat 1989, 1991.
- _____ , “Kerkük Çocuk Folkloru Kitabı”, **Karda lık**, S. 38 (Nisan-Haziran 2008), S. 30-31.
- _____ , **Kerkük Matbuat Tarihi**, Kerkük Vakfı yayınları, stanbul 2005.
- _____ , “Türk mü Türkmen mi ya da Türkman”, **Türkman Ke külü**(2. cilt), Kerkük 2010, S. 3-5.
- _____ , “Ku Diliyle Söyle i”, **Türkman Ke külü**(2. cilt), Kerkük 2010, S. 36.
- TERZ BA I Ataullah (A. Terziba ı), “Kerkük Manilerinde: Bilinmiyen Türkçe Sözler”, **Türk Dili**, Nisan 1955, C. IV, 43. sayı, S. 434-436.

- 📖 TOKATLI Suzan, “Irak Türkmen Türkçesinde Ki’si Dü mü Birle ik Cümleler”, **Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks**, C. 4, S:1(2012), S. 99-105.
- 📖 _____, “Irak Türkmen Türkçesinde Bazı Zarf-Fiil Eklerinin lev ve Kullanım Özellikleri ile Zarf-Fiil Görevindeki Yapılar”, **Gazi Osman Pa a Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Ara tırmaları Dergisi**, C. 7, S. 2, S. 1-12.
- 📖 _____, “Irak Türklerinde Deyimler ve Atasözleri Üzerine”, **Karda lık**, S. 14(Nisan-Haziran 2002), stanbul, S. 33-39.
- 📖 _____, “Irak Türkmen Türkçesinde Dönü lülük Zamiri”, **Türk Dünyası Ara tırmaları Dergisi**, Temmuz-A ustos 2012, Yıl 34, C. 100, S. 199, stanbul, S. 83-92.
- 📖 _____, “Irak Türkmen Türkçesinde art Cümleleri”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 14, S. 2, Aralık 2012, Edirne, S. 315-326.
- 📖 TOKATLI Ümit, “Irak Türklerinin Türkçe Ö retim ve Alfabe Meselesine Kısa Bir Bakı ”, **Türk Kültürü**, Yıl: XXXI, S. 362 (Haziran 1993), S. 347-355.
- 📖 _____, “Kerkük Türkçesi Sözlü ü Üzerine Notlar”, **Türk Dili ve Edebiyatının Yayılma Alanları Sempozyumu bildirileri**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 7-9 Ekim 2010.
- 📖 _____, “Kerkük Türkçesinin mlası Üzerine”, **Uluslar Arası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni bildirileri**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 28-29 Nisan 2008.
- 📖 TUZLU Sermet, “Horyat Sözcü ünün Etimolojisi”, **Karda lık**, S. 46 (Nisan-Haziran 2010), S. 42-45.
- 📖 TÜRK D L KURUMU, “Okuyucularımızın Dü ünceleri [Samed E it; Ataullah TERZ BA I]”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, Temmuz 1953, C. II, S. 22, S. 715-716.
- 📖 _____, “Kerkük’ün Müntehap Horyatları [Üçüncü Kitap Toplayan: Molla Mehmet O lu Sabir]”, (Kitaplar - Tenkit), **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, Nisan 1955, C. IV, S. 43, S. 452-453.
- 📖 TÜRKMENÖ LU emsettin, **Büyük Varlı mız Atasözleri ve Deyimlerimiz**, Abdülvahap Matbaası, Kerkük 2004.
- 📖 UÇAR Erdem, “Irak Türkmen Türkçesindeki Birincil Ünlü Uzunlukları ve Bunların Genel Türkçe çinde De erlendirilmesi”, **Uluslar Arası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni bildirileri**, Uluslar Arası Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 28-29 Nisan 2008.
- 📖 ULUHAN Çoban Hıdır, “Kerkük Türkçesinin Söz Varlı ı”, **Uluslar Arası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni bildirileri**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 28-29 Nisan 2008.
- 📖 _____, “Türkmen Türkçesinin Ba lıca A ız Özellikleri”, **Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri**, Ankara 2006, S. 196–202.
- 📖 _____, “Irak Türkmen Folklorunda Leyleler”, aktaran: Kıyal Kamçıbekova, [2010] , **Türk Dünyası**, Güz-2006, S. 22, S. 131-151.

- USTHA Halil brahim, “Irak’taki Türklerin Türkçe Yayınları Üzerine”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi (Irak Türkmen Kültürü Dosyası)**, Mart 2003, C. LXXXV, S. 615, S. 298-311.
- ÜNLÜ Muzaffer, **Kerkük A zı Üzerinde Bir Çalı ma**, .Ü. Türk Dili ve Edebiyatı Mezuniyet Tezi, stanbul 1971.
- VASF hsan S. , **Irak Türklerinde Deyimler ve Atasözleri**, Fuzulî yayınları, stanbul 1985.
- _____, **Irak Türklerinde Deyimler ve Atasözleri**, Kerkük Vakfı yayınları (geli tirilmi 2. baskı), stanbul 2001.
- _____, " مشاكل الكتابة القديمة في اللغة التركمانية ", **Karda lık** (ء), Yıl: 2. S:1(Mayıs 1962), S. 14-16.
- _____, “المفردات التركية في اللهجة العامية العراقية” (Irak Halk Lehçesinde Türkçe Kökenli Kelimeler), **Karda lık** (ء), Yıl: 13, S. 10-11 (ubat-Mart 1974), S. 2-3.
- _____, “المفردات التركية في اللهجة العامية العراقية” (Irak Halk Lehçesinde Türkçe Kökenli Kelimeler - 2. bölüm), **Karda lık** (ء), Yıl: 13, S. 10-11 (ubat-Mart 1974), S. 7-8.
- _____, “المفردات التركية في اللهجة العامية العراقية” (Irak Halk Lehçesinde Türkçe Kökenli Kelimeler – Son bölüm), **Karda lık** (ء), Yıl: 14, S. 8-9 (Aralık 1974-Ocak 1975), S. 10-11.
- ZAB T akir Sabir, **Kerkük’te Hayat-ı çtimâiyye-Folklor**, Irak Türkmenleri A zında Atalarsözü, Ba dat, 1961.
- _____, **Kerkük’te çtimâi Hayat-Folklor**, Ba dat, 1964.
- ZEYNALOV, Ferhad, Abdullatif Bendero lu ve Irak Türkmen Dilinin Tetkiki, [E. Bendero lu, Irak Türkman Dili, 2. Baskı, Ba dat 1989].
- ZÜLF KAR, Hamza, “Irak Türkmencesinde Arkaik Kelimeler”, **Uluslar Arası Ça da Irak Türkmen Türkçesi ve Edebiyatı Bilgi öleni bildirileri**, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, 28-29 Nisan 2008.
- _____, “Irak Türkmen Türkçesi ve Sorunları”, **Karda lık**, S. 20, 2003.
- _____, “Irak Türkmen Türkçesi ve Sorunları”, **Yurt**, 2 Mayıs 2006.
- _____, “Irak Türkmen Türkçesi ve Sorunları”, **Türk Dili (Irak Türkmen Kültürü Dosyası)**, Mart 2003, C. LXXXV, S. 615, S. 227-239.

KISALTMALAR

akt.	: Aktaran
A.Ü.	: Ankara Üniversitesi
C	: Cilt
der.	: Derleyen
DTCF	: Dil ve Tarih-Co rafia Fakültesi
hızl.	: Hazırlayan
S	: Sayı
s.	: Sayfa
TDAY-Belleten	: Türk Dili Ara tırmaları Yıllı 1 Belleten
TDK	: Türk Dil Kurumu

KÜNYELER

Bibliyografyada adı kısaltmayla geçen süreli yayınların künyeleri a a ıda verilmi tir:

Be ir	: Be ir Gazetesi (Haftalık Edebiyat ve Kültür Gazetesi, Kerkük 23 Eylül 1958-9 Mart 1959).
Bilge Dergisi	: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu yayın organı, Üç ayda bir yayımlanır.
Fuzuli	: Aylık Edebiyat, Sanat, Kültür ve Folklor Dergisi.
Karda lık	: Kültür, Sanat, Edebiyat ve Folklor Dergisi (Kerkük Vakfınca üç ayda bir yayımlanan hakemli Dergi).
Karda lık (ε)	: Karda lık Dergisi (Aylık Edebiyat ve Kültür Dergisi, Türkmen Karda lık Oca mın yayın organı. Ba dat Mayıs 1961- ubat 1977).
Karde Kalemler	: Aylık Avrasya Edebiyat Dergisi. Avrasya Yazarlar Birli i tarafından yayınlanmaktadır.
Karde lik	: Kültür, Edebiyat ve Sanat Dergisi (Irak Türkmen Karde lik Oca 1 yayın organı).
Kerkük	: Üç ayda bir yayımlanır, Irak Türkleri Kültür ve Yardımla ma Derne inin yayın organıdır.
Millî Folklor	: Üç Aylık Uluslararası Kültür Ara tırmaları Dergisi.
Ötüken	: Aylık Türkçü Dergi.
TDAY-Belleten	: Türk Dili Ara tırmaları Yıllı 1 Belleten: Türk Dil. Kurumunun 1953'ten beri yayımladı 1 bilimsel dergidir.

- Turkish Studies** : International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic.
- Türk Dili** : Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi: Türk Dil Kurumunun elli yılı a kın süredir yayımlanan aylık dergisidir. İlk sayısı Ekim 1951'de yayımlanmıştır.
- Türk Dünyası** : Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi: Türk Dil Kurumunun 1996 yılından itibaren yayımlanan uluslararası hakemli dergisidir.
- Türk Kültürü** : Türk Kültürü Ara tırmaları Dergisi (Türk Kültürünü Ara tırma Enstitüsü yayını).
- Türkmeneli (Edebiyat ve Sanat):** Aylık Edebiyat, Kültür ve Sanat Dergisi, mtiyaz Sahibi Irak Türkmen Cephesi.
- Türk Yurdu** : Türk Ocakları Genel Merkezi Aylık Yayın Organıdır.

KAYNAKLAR

a) Basılı Yayınlar

- ANWAR brahim, "Irak'ta Türkçe E itiminin Dünü ve Bugünü", **Karda lık**, S. 53 (Ocak-Mart 2012), S. 22-26.
- ERC LASUN A. Bican, "Irak Türkleri Dil ve Edebiyatı", **Türk Dünyası Üzerine ncelemeler**, Akça Yayınları, Ankara 1993, S. 113-115.
- ERO LU Cengiz, "Irak Türklerinin Kökeni", **Karda lık**, S. 43 (Temmuz-Eylül 2009), S. 30-34.
- ERTU RUL Ümit, **Irak Türkleri ve Türkiye**, Kerkük Vakfı Yayınları, stanbul 2006.
- HAYDER Muhammed, "Irak Türkmen Edebiyatında Serbest iir Tartı maları", **Turkish Studies**, C. 7/1 K1 2012. , S. 1597-1605.
- HÜRMÜZLÜ Er at, (Türkmenler ve Irak Vatani), Kerkük Vakfı Yayınları, stanbul 2003.
- KARA Mehmet, Hidayet Kemal Bayatlı, **Irak Türkmen Türkçesi**, Türk Dil Kurumu yayınları: 664, Ankara 1996, XVIII+405 S. , Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Güz-1998, S. 6, S. 932-934.
- NAK P Mahir, **Kerkük'ün Kimli i**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2007
- ÖZKAN Nevzat, **Türk Dilinin Yurtları**, Akça Yayınları, Ankara 2007.
- SAATÇ Önder, "Irak Türklerini Kim Tanır?", **Karda lık**, S. 55 (Temmuz-Eylül 2012), S. 18.
- _____, "Habib Hürmüzlü ile Karde lik'ten Karda lık'a", **Karda lık**, S. 51 (Temmuz-Eylül 2011), S. 20-22.

- 📖 _____, “Irak Türkleri Be Bildiriyle Gündemde”, **Karda lık**, S. 48 (Ekim-Aralık 2010), S. 34-35.
- 📖 _____, “Ata Terziba ı: Irak’ta Türk Dilinin Yılmaz Bekçisi”, **Karde Kalemler**, S. 78 (Haziran 2013), S. 47-57.
- 📖 _____, “Irak Türkmen E itiminin Kronolojisi”, **Karda lık**, S. 54 (Nisan-Haziran 2012), S. 16-18.
- 📖 SAATÇ Suphi, “Kitabiyat”, **Türkiye Dı ndaki Türk Edebiyatları Antolojisi**, T.C. Kültür Bakanlığı ı Yayınları, 6. Cilt, S. 481-485.
- 📖 _____, “Terziba ı’nın Yeni Hazinesi Kerkük A zı Türkmanca Sözlük”, Türkmen Da arcı ı, **Karda lık**, S. 54 (Nisan-Haziran 2012), S. 34-36.
- 📖 _____, **Kent Dokusu ve Geleneksel Evleriyle Kerkük**, Kerkük Vakfı Yayınları, stanbul 2007.
- 📖 _____, **Tarihten Günümüze Irak Türkmenleri**, Ötüken Yayınları, stanbul 2003.
- 📖 _____, “Irak (Kerkük) Türk Edebiyatı”, **Türkiye Dı ndaki Türk Edebiyatları Antolojisi** (6. Cilt), T.C. Kültür Bakanlığı ı Yayınları, Ankara 1997, S. 153-485.
- 📖 ZAB T akir Sabir, **Kerkük’te çtimai Hayat (Folklor)**, Zaman Matbaası, Ba dat 1964.

b) Sanal Yayınlar

- 📖 <http://www.kerkukvakfi.com/dergiicerik.asp?id=93&iid=488> (SGT: 09.06.2014)
- 📖 <http://www.bilecik.edu.tr/Dosya/Duyuru/320/DosyaEki/brosur.pdf> (SGT: 09.06.2014)
- 📖 http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_sureli&vie
- 📖 <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/12/843/10664w=sureli&Itemid=158> (SGT: 09.06.2014).pdf (SGT: 09.06.2014)
- 📖 <http://ondersaatci.blogcu.com/irak-turkmenlerinde-kaliplasmis-sozler/5841905> (SGT: 09.06.2014)